

DIPLOMADOLGOZAT

Borondics Bianka

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet

Regionális és környezeti gazdaságtan mesterképzési szak

A BÖHÖNYEI SZABADSÁG MEZŐGAZDASÁGI ZRT.

ÜZEMGAZDASÁGI ELEMZÉSE

Belső konzulens: Dr. Borbély Csaba
intézetigazgató/egyetemi docens

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Agrár- és Élelmiszergazdasági
Intézet/Agrárgazdaságtani és
Agrárpolitikai Tanszék

Készítette: Borondics Bianka

Kaposvár

2024

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés és célkitűzések	3
2. Szakirodalmi áttekintés	5
2.1. <i>A növénytermesztés világgazdasági jelentősége</i>	6
2.2. <i>A mezőgazdaság kibocsátása az Európai Unióban</i>	9
2.3. <i>A magyar mezőgazdaság nemzetgazdasági szerepe és teljesítménye</i>	11
2.3.1. <i>A magyar mezőgazdaság birtokszerkezetének alakulása</i>	11
2.3.2. <i>Végzettség és generációváltás alakulása a mezőgazdaságban</i>	11
2.3.3. <i>Magyarország mezőgazdasági kibocsátása</i>	12
2.3.4. <i>A vizsgált növények hazai termesztési struktúrája</i>	13
3. Alkalmazott módszerek (anyag és módszer)	16
3.1. <i>A Böhönyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. bemutatása</i>	16
3.2. <i>Adatbázis</i>	17
3.2.1. <i>A vállalkozás komplex elemzésének adatbázisa</i>	17
3.3. <i>Módszer</i>	18
3.3.1. <i>A vállalkozás komplex elemzésének módszere</i>	18
3.3.2. <i>Ágazati elemzés módszertana</i>	20
4. Eredmények és értékelésük	21
4.1. <i>Vállalkozás komplex elemzése</i>	21
4.1.1. <i>Vagyoni helyzet elemzése</i>	21
4.1.2. <i>Pénzügyi helyzet elemzése</i>	23
4.1.3. <i>Jövedelmezőségi helyzet elemzése</i>	25
4.2. <i>Az őszi búzatermesztés költség-haszon elemzése</i>	26
4.2.1. <i>Az őszi búza ágazat ráfordításai és termelési költségei</i>	26
4.2.2. <i>Az őszi búza ágazat hozama, árbevétele és termelési értéke</i>	29
4.2.3. <i>Jövedelmezőség és hatékonyság az őszi búza ágazatban</i>	30
4.3. <i>Az őszi káposztarepce termesztés költség-haszon elemzése</i>	31
4.2.1. <i>Az őszi káposztarepce ráfordításai és termelési költségei</i>	31
4.2.3. <i>Jövedelmezőség és hatékonyság az őszi káposztarepce ágazatban</i>	35
4.4. <i>A kukorica ágazat költség-haszon vizsgálata</i>	36
4.3.1. <i>A kukorica ágazat ráfordításai és termelési költségei</i>	36
4.3.2. <i>A kukorica ágazat hozama, árbevétele és termelési értéke</i>	38
4.3.3. <i>Jövedelmezőség és hatékonyság a kukorica ágazatban</i>	39
4.5. <i>A napraforgó ágazat költség-haszon elemzése</i>	40
4.4.1. <i>A napraforgó ágazat költségei és ráfordításai</i>	40
4.4.2. <i>A napraforgó ágazat hozama, árbevétele és termelési értéke</i>	43
4.4.3. <i>Jövedelmezőség és hatékonyság a napraforgó ágazatban</i>	44
5. Következtetések és javaslatok	46

6. Összefoglalás	48
Irodalomjegyzék	50
Táblázatok és ábrák jegyzéke	53
Mellékletek.....	55

1. Bevezetés és célkitűzések

A mezőgazdasági vállalkozók körében elengedhetetlenül felmerül az az igény, hogy vállalkozásuk tevékenységének vagyoni-, pénzügyi- illetve jövedelmezőségi helyzetének alakulásáról, valamint ágazatainak hatékonyságáról megfelelő képet kapjanak. Ennek kiváltó oka a gazdasági körülményeknek való megfelelés, a piacon való előnyös pozícióba kerülés és a versenyképesség növelése.

A vállalatok reálgazdasági teljesítményét, illetve az ebből fakadó cégértéket mérni kell. Ebből a felismerésből indult ki a vállalatértékelés módszertana. Az elemzés kiindulópontját alapvetően számviteli adatok jelentik, ezek azonban nem tökéletesek az értékítéletünk megalkotásához mégis elengedhetetlenek, mivel a számvitelből nyerhetünk széleskörű információkat a piaci szereplőkről (TAKÁCS, 2015).

Úgy gondolom, hogy egy vállalkozás akkor tud sikeresen működni, ha olyan vezetők irányítják, akik teljes körű szakmai ismeretekkel rendelkeznek, megfelelően tájékozottak, a döntéseikhez helyesen megalapozott, pontos információkkal rendelkeznek. Ezzel képesek lesznek az egyes események okait, következményeit felismerni, ezáltal gyors és megfelelő döntéseket hozni, melynek nélkülözhetetlen eszköze az elemzés, hiszen az üzleti életre nagy hatással van a gazdasági verseny éleződése, a zűrzavar, a pénzpiacok nehézségei, az állandó változás.

Napjainkban egyre jellemzőbbek a nagyobb vállalatok, így az átláthatóság érdekében előtérbe kerül egy jól felépített adatszolgáltatási, adatfeldolgozási és információs rendszer kialakítása. Az üzemgazdasági elemzés a vállalati controlling rendszer részét képezi, amely a szervezetek irányításának egyik alapvető eszköze. Fő feladata az irányítás funkciói közül a tervezés, terv- és tényadatok összehasonlításával az eltérések ellenőrzése. Átfogó tájékoztatást ad, a vezetőknek szolgáltatott információkkal pedig elősegíti a megfelelő döntéshez szükséges alternatívák kidolgozását és a célokat megfogalmazni egyaránt.

Az elemzés tárgyát mindig a vállalkozás, menedzsment és a vezetés igényeiből kell megállapítani, ezt képezi a beszerzés, termelés, értékesítés stb. A vállalkozást irányító vezetők információszükséglete mellett a vállalkozás külső környezetét (üzleti partnerek, versenytársak, befektetők, hitelezők, tanácsadók) is el kell látni mindazokkal az információkkal, amelyek ahhoz szükségesek, hogy életképes és használható döntéseket hozhassanak a vállalkozás előtt álló kockázatokról és a vállalkozás jövőjéről (SABJÁN – SUTUS, 2003).

Az üzemgazdasági elemzés célkitűzése tulajdonképpen a vállalat jövedelmének növelése, hiszen ez a forrása a fejlesztéseknek, a közterhek viselésének és a személyi vagyon bővítésének is. *„A hatékonyság fokozása, mint célkitűzés azért fontos, mert a jövedelem növelésének*

alapvető feltétele a hatékonyság javítása, növelése. Azonos erőforrások mellett csak a hatékonyabb gazdálkodás növelheti az eredményt” (SABJÁN – SUTUS, 2009).

Diplomadolgozatom témája egy általam választott növénytermesztő vállalat üzemgazdasági elemzése. A téma választásának oka elsősorban a már korábban elkészített szakdolgozatom volt, melyet 2021-ben írtam egy mezőgazdasági vállalat gazdasági elemzéséről. Itt kizárólag nyilvánosan közzétett – mindenki számára elérhető – adatokat, információkat dolgoztam fel a cég beszámolója alapján, majd mutatók segítségével elemeztem és értékeltem a vállalkozást, amely a Somogy vármegyei Lagroland Mezőgazdasági Termelő, Szolgáltató és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság volt. A témaválasztásom másik oka pedig, hogy Keszthelyen végeztem vidékfejlesztési agrármérnök alapszakon, így mindig is közel állt hozzám a mezőgazdaság, ezért esett a választásom egy növénytermesztő zártkörűen működő részvénytársaság üzemgazdasági elemzésére, amely annyiban különbözik egy gazdasági vizsgálattól, hogy nem csak nyilvános információk (beszámoló, kiegészítő melléklet stb.) felhasználásával vizsgálom a vállalatot, hanem belső – nem közzétett – adatok is rendelkezésemre kell, hogy álljanak. Vizsgálatom alapja egy Somogy vármegyei vállalkozás, a Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zártkörűen Működő Részvénytársaság, ahol szakmai gyakorlatomat töltöttem korábban, 2021-ben.

2. Szakirodalmi áttekintés

A mezőgazdasági üzemtan tárgya a közvetlen termelési folyamatokból és az emberek társadalmi viszonyaiból áll, melyek vállalatokban és egyes gazdaságokban valósulnak meg. A nemzetgazdaság többi ágazatától jelentősen eltér a mezőgazdaság a piacgazdaságban, – amit sajátos versenyfeltételeinek köszönhet – hiszen termékei előállításánál jelentős szerepet játszanak a természeti tényezők, melyek egyben hátrányos és előnyös helyzetbe is hozhatják a termelést. Az ágazat sajátosságai a versenyképességre is befolyással vannak. A hazai mezőgazdaság képességeit főleg a hosszútávon befolyásoló természeti-ökológiai adottságok az alkalmazkodás esélyeit, mozgásterét korlátozzák. Hazánk viszonylag nagyméretű művelhető területtel rendelkezik (szántó is), ahol a napsütéses órák száma és a talajminőség is versenyképes előnyökkel rendelkezik, viszont ezen komparatív előnyök csak a makro- és mikrogazdaság optimuma esetén érvényesülhetnek.

A mezőgazdasági termékek előállításának technológiáját alapvető módon befolyásolják az agroökológiai és biológiai tényezők. Mivel a termelés meghatározó tényezője a föld, az ember saját szaktudásával, tárgyi eszközökkel és ezek ésszerű felhasználásával a természet adta lehetőségeket igyekszik minél nagyobb szinten felhasználni, illetve a hátrányos hatásokat minél alacsonyabb szinten tartani. A kockázat és a bizonytalanság a mezőgazdasági termelés alapvető velejárója, hiszen az éghajlati tényezők jelentős szerepe miatt a mezőgazdasági termelést nem lehet az iparihoz hasonló precizitással és biztonsággal megtervezni. A gazdálkodók ezért tradicionális módon kockázatkerülők, ami annyit tesz, hogy a veszély csökkentése érdekében bizonyos jövedelmet áldoznak fel. Magyarországon a növénytermesztési eredményekre évről évre hatást gyakorol az időjárás, melynek szélsőségei ismertek, például a rendszeres nyári szárazság (főleg július, augusztus hónapokban) meggátolja a növények optimális fejlődését, melyet hazánkban sok évtizedes tapasztalat támaszt alá. Ugyanakkor a helyzet nem kétségbeejtő, hiszen hőmérsékleti viszonyaink előnye, hogy a tenyészidő hosszú – ami a változatos termelés egyik alapfeltétele – és a napsütéses órák nagy száma eredményeképp a mezőgazdasági termékeinknél magas minőséget érhetünk el (HORVÁTH, 2019).

Akkor lehet jövedelmező a termelői tevékenység, ha a társadalmi-gazdasági, illetve a természeti-technológiai tulajdonságokat a döntéselőkészítő feladatban egymással kölcsönös viszonyban vizsgáljuk és ezek alapján születnek döntések. Az újratermelés eredményessége szempontjából nélkülözhetetlen a gyakorlati agrárpolitika és az agrárgazdaságtani elmélet összhangja (HORVÁTH, 2019).

Ebben a fejezetben a magyar mezőgazdaság nemzetgazdasági szerepe mellett a növénytermesztés világgazdasági jelentőségére és az Európai Unió mezőgazdasági kibocsátására is szeretnék rávilágítani, hiszen ezen kitekintések alapján kapunk teljes képet a szántóföldi növénytermesztés élelmezésben, valamint takarmányozásban betöltött szerepének jelentőségéről. Ezt követően pedig a búza, a kukorica, az őszi káposztarepce és a napraforgó ágazatokat veszem górcső alá, hiszen ezen kultúrák voltak az általam vizsgált növénytermesztési vállalat, a Böhöneyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. legnagyobb területen termesztett növényei 2018-tól 2022-ig.

2.1. A növénytermesztés világgazdasági jelentősége

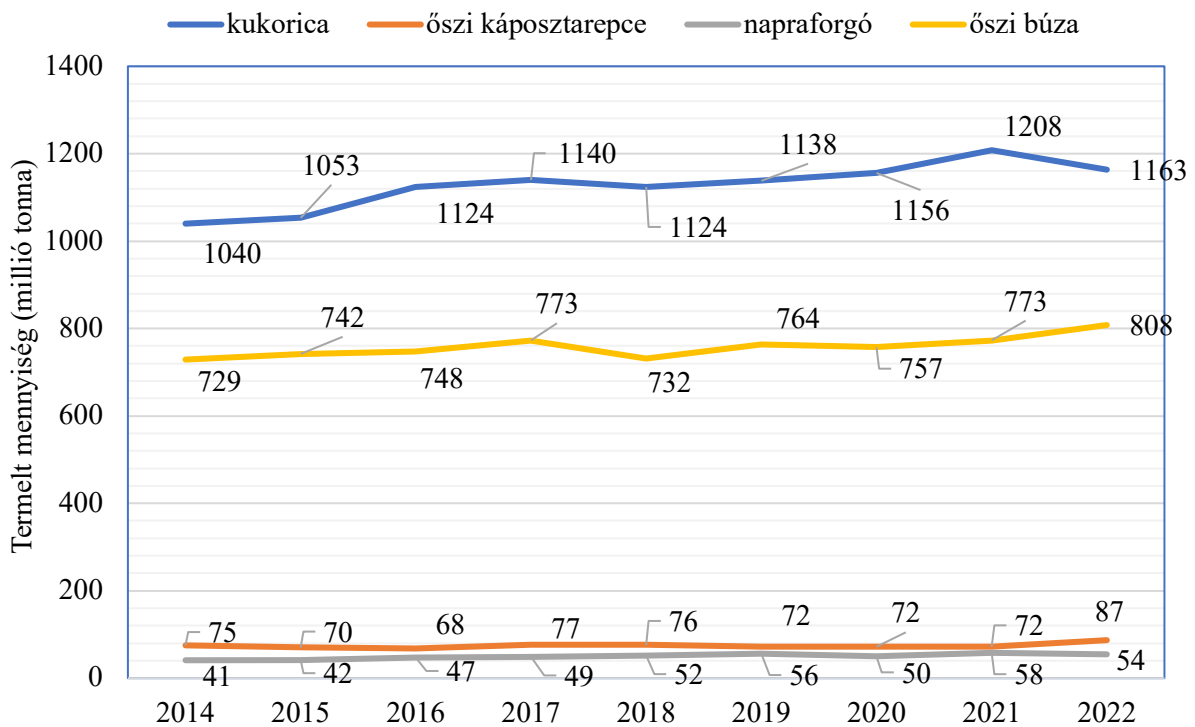
A Föld teljes felszínének közel 22 százaléka minősül biológiailag termékenynek, melyből kilencmilliárd hektár használható művelésre, ebből ötmilliárd hektár mezőgazdasági hasznosítású, négymilliárd hektáron pedig erdő található.

Az élelmiszer termelés alapját a gabonanövények szolgálják. A művelésbe vonható területek nagysága egyre szűkösebb, viszont a vetésterületük évről évre növekszik. A különböző emberi erőforrásoknak köszönhetően rohamosan fogy a termőföld a világon, veszélyeztetve ezzel a Föld népességének élelmiszer ellátását. Az egyik legnagyobb problémát a talajerózió okozza. A termőföld romlása folyamatos, valamint a talajvizekben is egyre nagyobb mértékben mutathatóak ki a különböző műtrágya származékok. A termőföld egyik hátrányos tulajdonsága pedig az, hogy nem tud megújulni vagy megjavulni, csak hosszú évek alatt tudja visszanyerni eredeti állapotát, melyre az emberiségnek nincs ideje várni. A későbbiekben kiemelkedő fontosságú lesz olyan megoldások felfedezése, melyekkel biztosítható lesz a növekvő népesség ellátása mind növényi mind állati eredetű élelmiszerekkel (TIGCHELAAR, 2018).

A rendkívül fejlődő technológia hatására a termésátlagok a növénytermesztésen kívül a kertészetben és más ágazatokban is szignifikánsan emelkedtek, ami fontos abban a tekintetben, hogy a különböző növényekből csak a termésátlagok növelésével érhetünk el nagyobb mennyiségű hozamot, mivel maga a termőföld mennyisége nem lesz nagyobb, nem tud terjeszkedni.

A klímaváltság kiemelten nagy hatással van a növénytermesztésre, eltolódni látszanak az éghajlati övek, ezért minden országnak át kellene gondolnia az eddigi vetésszerkezetét és gazdálkodási módját, hiszen egy olyan változás fog bekövetkezni, melyet megakadályozni nem lehet.

1. ábra: A kukorica, az őszi káposztarepce, a napraforgó és az őszi búza termelése világszinten
(Forrás: FAOSTAT adatai alapján saját szerkesztés)

Az 1. ábrán látható, hogy világszerte az általam vizsgált négy növénykultúra közül a kukoricából termelnek a legnagyobb mennyiségben, ami a kukorica magjának méretéből is adódik a többi mag súlyához képest. Éppen ezért érdemes vizsgálni a betakarított területek nagyságát is, hiszen akkor kapunk teljes képet ezen kultúrák termesztésének helyzetéről. A kukoricát mennyiségben a búza, a repce majd a napraforgó követi. Megfigyelhető azonban, hogy a búza és a kukorica mennyisége jelentősen meghaladja a napraforgó és a repce mennyiségét, aminek oka a sokrétű felhasználásban is rejlik, valamint abban, hogy ezek a növények a legfontosabb élelmiszeripari alapanyagok közé tartoznak.

A FAOSTAT szerint a világ legmeghatározóbb búzatermelő országa Kína, ezt követi India, Oroszország, az USA, végül pedig Kanada. 2019-ben Kína a világ búzatermelésének közel 22%-át adta, ami 133 millió tonnát jelent. A többi hangsúlyos ország búzatermelése a világ termelésének közel 65%-át tette ki. Annak ellenére, hogy India és Kína nagy búzatermelőnek számítanak, mégsem játszanak meghatározó szerepet az Európai Unió, USA, Kanada és Oroszország által birtokolt exportpiacon, abból kifolyólag, hogy az előbb említett két ország rendelkezik világszinten a legnagyobb népességgel, ami azt jelenti, hogy felhasználnak minden országon belül megtermelt terményt, sőt egyes növényi alapanyagokból még importra is szorulnak.

A világ legjelentősebb kukoricatermelő, exportőr és egyben fogyasztó országa az Amerikai Egyesült Államok. Az USA kukoricatermelése 2019-ben meghaladta a 345 millió tonnát, ami a világ kukorica termelésének 33%-át jelenti. A sorban Kína, Brazília, Argentína, valamint Ukrajna követi Amerikát. A világ kukorica össztermelésének 75%-át adják ezek az országok. A kukorica termesztés szempontjából ideális talaj megfelelő mélységgel, jó morfológiai tulajdonságokkal és vízmegtartó képességgel rendelkezik. Bár a nagyüzemi kukoricatermesztés 10 százaléknál kisebb vagy 30 százaléknál magasabb agyagtartalmú talajokon történik, az optimális levegő- és nedvességtartalom a kukorica egészséges termesztéséhez a 10- és 30 százalékos közötti agyagtartalmú talajokon kellene, hogy történjen (PLESSIS, 2003).

Az 1. ábrán jól megfigyelhető, hogy a kukorica piaca az utóbbi években számottevően növekedett. Ez első sorban a bioüzemanyag gyártásnak köszönhető, viszont a folyamatosan változó jogszabályi környezet és az aktuális politikák valószínűleg gátat szabnak ennek a folyamatnak (HORVÁTH et. al., 2017).

A repce az egyik legjelentősebb növényi olaj előállítására termesztett növény a mérsékelt éghajlaton, emellett a második vezető növényi olajforrás a világon. Az őszi meteorológiai viszonyok nagymértékben befolyásolják az olajrepce termésmennyiségét és minőségét. A repcét több, mint hatvan országban termesztették világszerte 2021-ben és éves termésmennyisége meghaladta 71 millió tonnát. A búza és kukorica mennyiségétől jelentősen kevesebbet állítanak elő belőle világszerte. A domináns repcetermesztő országok közé tartozik Kína, India és Kanada. Ezek az országok több, mint felét adják éves termelésnek. A repcét is felhasználják bio üzemanyaggyártáshoz, viszont kezd háttérbe szorulni az egyes aktuális jogszabályok miatt. Az őszi káposztarepce üzemi méretét és arányát különböző növényegészségügyi problémák is korlátozzák, mivel 4-5 évenként kerülhet ismét azonos területre.

A napraforgó világszinten a szója és a repce után a harmadik legnagyobb területen termesztett olajnövény. Legnagyobb termelői közé tartozik Ukrajna, Oroszország, az EU27, valamint Argentína is. Ezen országok együttes napraforgómag termesztése a világ termesztésének közel 80%-át adják (WOLF et.al., 2017). Az olajtermelésben és a bio üzemanyag-gyártásban betöltött szerepének köszönhetően a napraforgó tényerése is egyre nagyobb, viszont növényvédelme kritikus, ugyanis kórokozókra érzékeny, ami ellen nehéz a védekezés, emellett az elkésett betakarítási idő jelentős veszteségeket okozhat. Ellenben termelésének lényegesen kisebb a kockázata, mint a többi olajosnövény ágazatnak.

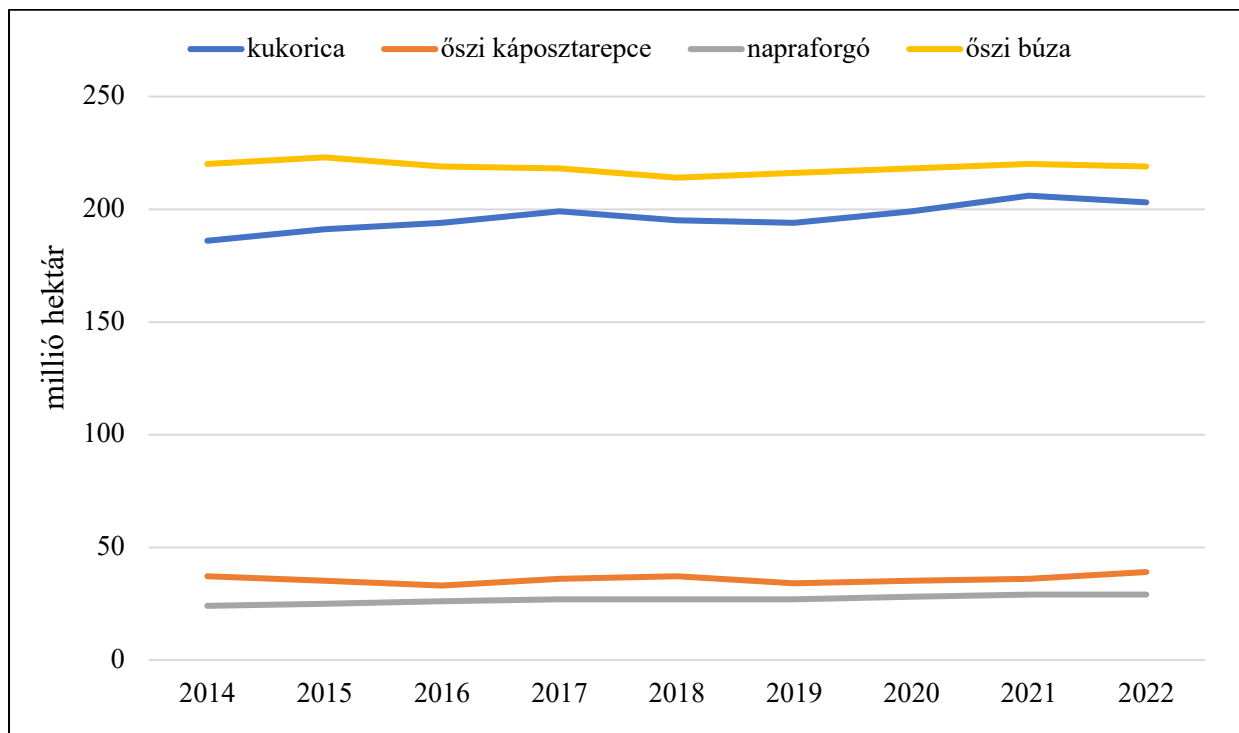
Összességében a gabona- és az olajos növények piacán a kereskedelmi folyamatokat az említett országok határozzák meg világszinten, emellett az éghajlatváltozás hatásai is nagyban

hozzájárulnak az árak folyamatos változásához, ezek pedig a globális piac kiszámíthatatlanságát generálják. A legnagyobb gabona importőröknek világszinten a fejlődő országok számítanak, mivel itt az elmaradott termesztéstechnológia, az éghajlati adottságok és a jövedelmek sem kedveznek a növénytermesztés sikerességének.

A következőkben pedig az egyes növénykultúrák betakarított területére szeretnék rávilágítani.

2. ábra: Az őszi búza, a kukorica, az őszi káposztarepce és a napraforgó betakarított területének nagysága világszinten

(Forrás: FAOSTAT adatai alapján saját szerkesztés)

A 2. ábrával azt szerettem volna szemléltetni, hogy végső soron így kapunk pontosabb képet az egyes vizsgált növénykultúrák termesztési helyzetéről világszinten, – ahogy azt már korábban is említettem – hiszen itt az őszi búza betakarított területének nagysága meghaladja a kukoricáét, így tehát ha csak az 1. ábrát vennénk figyelembe, az lett volna az végeredmény, hogy a világon a legnagyobb arányban kukoricát termesztene, holott az őszi búza betakarított területe több millió hektárral meghaladja a kukoricáét, annak ellenére is, hogy az általam vizsgált évek alatt folyamatosan növekvő tendenciát mutatott a kukorica betakarított területének aránya.

2.2. A mezőgazdaság kibocsátása az Európai Unióban

Az Európai Unióban a tagországok nagy többségében kedvezőek a földrajzi és éghajlati viszonyok a mezőgazdasági-, az erdőgazdasági-, valamint a halászati tevékenységek sikeres

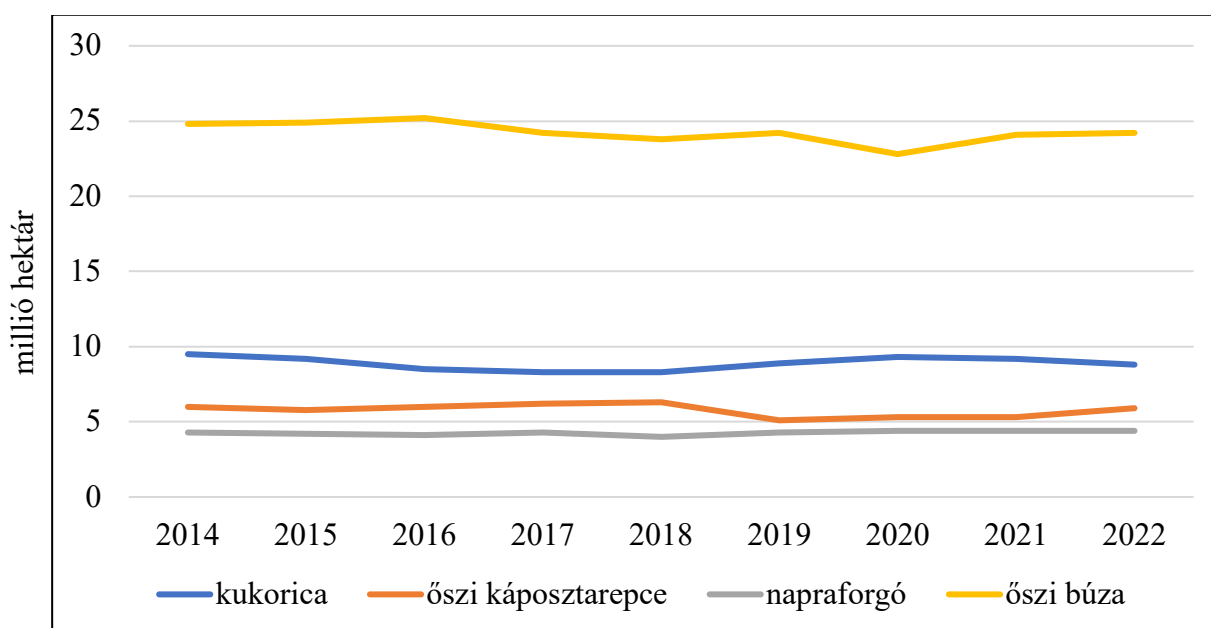
folytatásához. „Az Európai Unióban a gazdaságok 2016-ban 173 millió hektár földterületet vettek igénybe mezőgazdasági termelésre” ([http1](#)).

Ennek 71,5%-a mindössze hét tagállamban, köztük Franciaországban (27,8 millió hektár), Spanyolországban (23,2 millió hektár), az Egyesült Királyságban (16,7 millió hektár), – amely azóta már nem tagja az Európai Uniónak – Németországban (16,7 millió hektár), Lengyelországban (14,4 millió hektár), Olaszországban (12,6 millió hektár) és Romániában (12,5 millió hektár) koncentrálódott, melyet mezőgazdasági célra hasznosítottak. Ezek alapján elmondható, hogy az EU-ban a mezőgazdasági termelésben ezek az országok dominálnak.

Az Unióban fellelhető gazdaságok nagy vonalakban három jelentősebb csoportra bonthatóak. Egyrészt vannak az önellátó vállalkozások, itt a termelés nagymértékben maga a gazdálkodó és annak családtagjai ellátását szolgálja, másrészt pedig találhatóak kis- és közepes méretű gazdaságok, melyek jogi személyként – általában kft., zrt. vagy szövetkezet formájában – folytatják mezőgazdasági tevékenységüket. 2016-os adatok alapján az Unióban 10,5 millió mezőgazdasági tevékenységű üzem működött, melynek több mint 30%-a Romániában található. Az Unióban lévő mezőgazdasági üzemek tevékenységét kis méretű családi gazdaságok alkotják. Ennek ellenére fontos szerepet töltenek be, hiszen kiegészítő jövedelmet biztosítanak a vidéki terület gazdálkodóinak, emellett az élelmiszerellátáshoz is hozzájárulnak. Az ötven hektárnál nagyobb földterületet művelő üzemek (7%) ölelik fel a mezőgazdaságilag hasznosítható területek közel kétharmadát.

3. ábra: A kukorica, az őszi káposztarepce, a napraforgó és az őszi búza betakarított területének nagysága az Európai Unióban, 2014-2022

(Forrás: FAOSTAT alapján saját szerkesztés)

A 3. ábrán látható, hogy az Európai Unióban legnagyobb mennyiségben búzát takarítottak be mindegyik vizsgált évben, ezt követte a kukorica, a repce, majd a napraforgó. A legnagyobb részarányt a búza tette ki az összes termésből, ami az EU által megtermelt összes mennyiség 44%-át teszi ki. Ennek alapján megállapítható, hogy az Európai Unióban is az őszi búza, valamint a tönkölybúza a legfontosabb gabonanövények. A kukorica az összes megtermelt mennyiség 23,4%-át adta. A legnagyobb gabonatermő régiók az Unióban Franciaország területén találhatóak, az összes gabonatermés 4,3%-át a Val de Loire adja, a Picardie pedig 3,3%-át (COOK, 2018).

2.3. A magyar mezőgazdaság nemzetgazdasági szerepe és teljesítménye

Hazánk több száz éve egy jelentős, világszinten is elismert mezőgazdasági tevékenységet folytat különleges természeti adottságainak köszönhetően. Ennek eredményeként a magyar agrárgazdaság a nemzetgazdaság egyik meghatározó ágazata, melynek jelentős részét a hazai élelmiszeripar hasznosítja (GAZDAG, 2019).

A magyar mezőgazdaság legjelentősebb ágazata a gabonatermesztés Magyarország agrárökológiai adottságaiból eredően, hiszen nem csak a jelenben, hanem a jövőben is meghatározza a hazai agrártermelés fejlesztésének fő irányát (PFAU – SZÉLES, 2001).

2.3.1. A magyar mezőgazdaság birtokszerkezetének alakulása

Hazánk mezőgazdasági teljesítménye a rendszerváltozás után rohamosan zuhanni kezdett. Ennek oka, hogy az addigi nagy üzemek kis termelőegységekké alakultak, melyek így már kisebb hatékonysággal tudtak csak üzemelni. A teljesítmény visszaesés mélypontja 2010-ben volt, amikor az 1990. évi bruttó termelési érték 52 százalékát állította elő csupán a gazdaság.

2010-től 2020-ig hazánkban a gazdaságok száma 351 ezerről 234 ezerre fogyatkozott, melynek túlnyomó része növénytermesztéssel foglalkozik. A rendelkezésre álló termőterület 7,32 millió hektár, ebből 4,92 millió hektár mezőgazdasági terület, ennek 82 százaléka szántó, aminek több mint fele 500-300 hektárral rendelkező közepes méretű gazdaságok használatában van. A földterületek 45 százaléka van csupán saját tulajdonban, a többi bérlemény.

2.3.2. Végzettség és generációváltás alakulása a mezőgazdaságban

A Központi Statisztikai Hivatal szerint az utóbbi 10 évben jelentősen nőtt az egy gazdaságra jutó földterület nagysága és emellett a legalább középfokú mezőgazdasági végzettségű gazdaságirányítók száma is. A gazdák viszont 2010 óta sem lettek fiatalabbak, átlagéletkoruk 40 és 64 év közé tehető, viszont 2020-ra a 65 év feletti gazdálkodók aránya 73%-ról 65%-ra csökkent, ami a gazdaság fejlődésének szempontjából kedvező hír, emellett a fiatal

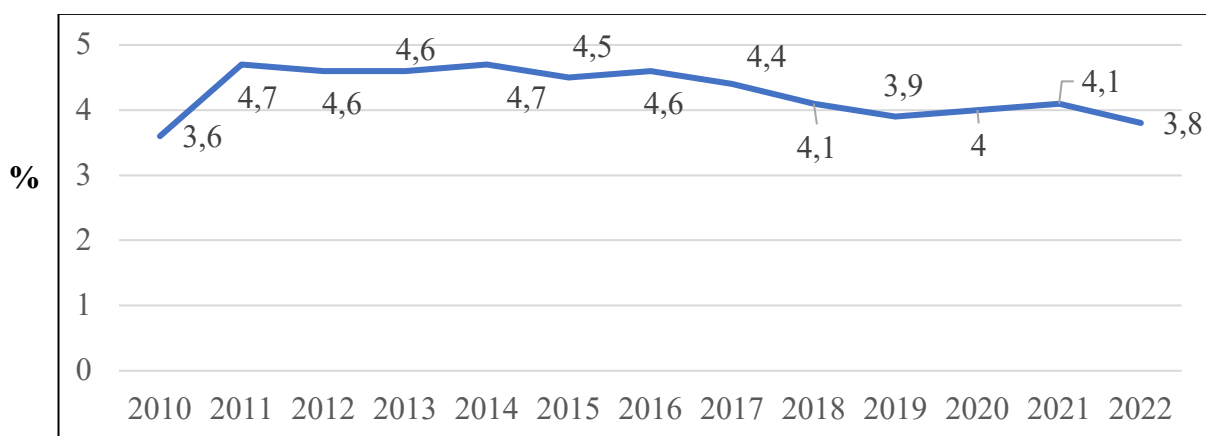
generáció aránya mindösszesen 10% (10-39 év). Szintén pozitív változás, hogy 2010 óta megnövekedett a mezőgazdasági végzettséggel rendelkezők aránya, hiszen napjaink egyik legfontosabb gazdasági kihívása a sikeres generációváltás véghezvitele. A fiatalokkal friss tudás kerülhet a gyakorlatba, így képesek lehetnek innovatívabbá tenni a mezőgazdaságot (http2). A nemzetgazdaságban egyre több munkahely kötődik közvetlenül vagy közvetve a mezőgazdasághoz, tehát egy olyan jelentős gazdasági komplexumról van szó, amelynek hatékonysága, versenyképessége, fejlesztése nagymértékben meghatározza az egész nemzetgazdaság helyzetét (http1). Szerepe a lakosság ellátása élelmiszerekkel, hozzájárulás a bruttó és nettó termeléshez (GDP), továbbá népességfoglalkoztató funkcióval is bír. Ezen kívül jelentős a feladata még az Európai Unió gazdasági kapcsolatok fenntartásában is.

2.3.3. Magyarország mezőgazdasági kibocsátása

A szélsőséges időjárás és a betakarított szántóföldi terület zsugorodása miatt a növénytermesztési ágazat legtöbb termékcsoportjának termelése csökkent, kivéve a napraforgót, a búzát és az árpat. Az Európai Unió mezőgazdasági kibocsátásának Magyarország az előzetes adatok szerint 1,9%-át állította elő 2022-ben, melyből az állati termékek 1,8%-át és a növényi termékek 2%-át adta hazánk. A bruttó hozzáadott érték aránya 41% volt az Unió teljes kibocsátásán belül, ami azt jelenti, hogy 59 forint ráfordításra volt szükség 100 forint kibocsátáshoz.

4. ábra: A mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat részesedése a bruttó hozzáadott értékből, 2010-2022

(Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés)

Az 4. ábrán jól látható, hogy 2011-től 2016-ig szinte stagnált az ágazat részesedése, amely 4,5 – 4,7 százalék között mozgott. 2017-től pedig folyamatos csökkenést lehet tapasztalni, ami 3,8 százalékkal megközelíti a szintén alacsony 2010-es (3,6%) állapotot. A GDP 7,1 százalékos növekedéséhez 2021-ben a szolgáltatások 3,6-, az ipar 1,9- és az építőipar 0,7 százalékponttal

járultak hozzá. Ehhez képest a mezőgazdaság 0,1 százalékponttal mérsékelte a GDP volumennövekedését miután hozzáadott értéke 3 százalékkal csökkent (http3).

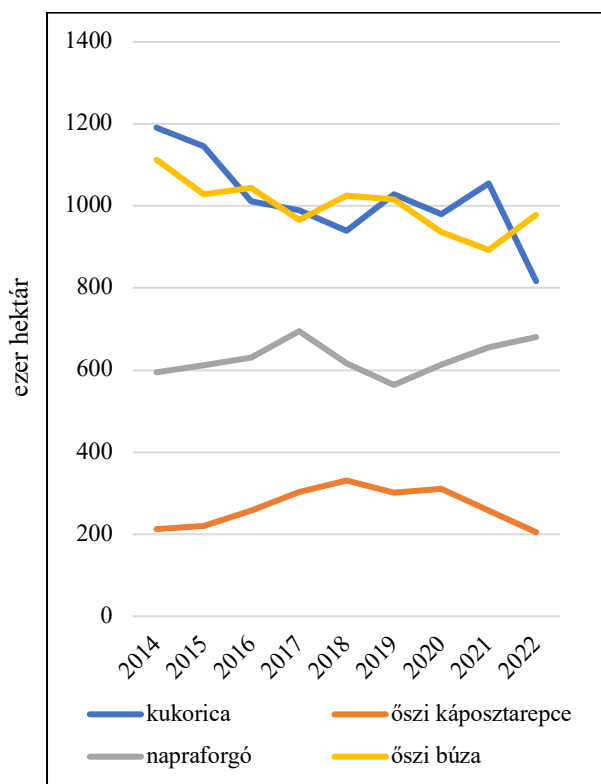
2.3.4. A vizsgált növények hazai termesztési struktúrája

Magyarország összes hasznosított termőterülete 5,3 millió hektár. A szántóterület több, mint 60 százalékan – vagyis 2,3 millió hektáron – a gazdálkodók főként gabonaféléket termelnek, ezen belül is az őszi búza (39%) és a kukorica (42%) dominál leginkább, annak ellenére, hogy hazánk éghajlata sokféle növény termesztésére alkalmas lenne a vetésterv kialakításakor.

A 6. és 7. ábrákon a vizsgált négy kultúra vetésterülete, valamint termelt mennyisége látható kilenc különböző év vonatkozásában.

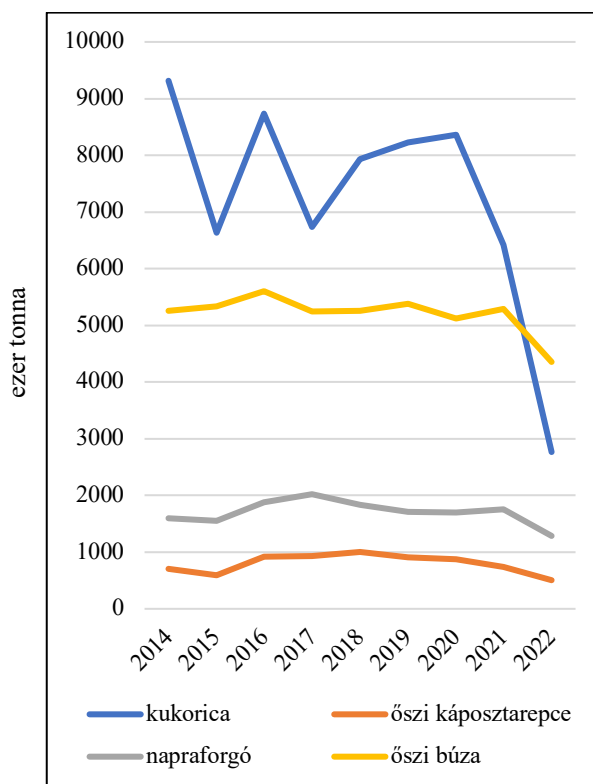
5. ábra: A kukorica, az őszi káposztarepce, a napraforgó és az őszi búza betakarított területe 2014-2022

(Forrás: FAOSTAT alapján saját szerkesztés)

6. ábra: A kukorica, az őszi káposztarepce, a napraforgó és az őszi búza termelt mennyisége 2014-2022

(Forrás: FAOSTAT adatai alapján saját szerkesztés)

A hazai mezőgazdaság termelési struktúrája a szántóföldi növénytermesztés irányába tolódott el, ezért különösen érzékenyebb az egyre gyakoribb időjárási szélsőségekre. A korábbi évekhez viszonyítva 2022 rendkívül száraz volt és mivel a jövőben egyre gyakoribbak lesznek hasonló időszakok, ezért szükséges lenne megújítani a termelési technológiát és szerkezetet is. A 6.

ábrán látható, hogy a repce és a napraforgó esetében 2014-től 2017-ig a betakarított terület nagysága növekedett.

2022-ben 682 ezer hektárra nőtt a napraforgó területe hazánkban, ami 8,4 százalékkal nagyobb az előző öt év átlagánál, viszont közel 1,3 millió tonnával kevesebbet takarítottak be, mint 2021-ben. Európában a legtöbb nagy napraforgó-termelő ország terméseredményében is megmutatkozott az aszály hatása, nem csak hazánkban ([http4](#)).

A kukorica esetében folyamatos csökkenést tapasztalhatunk a termésátlag és a betakarított terület alakulásában is. A legszignifikánsabb termésnövekedést a kukoricánál is a 2022-es hosszan tartó szárazság okozta, mint ahogy a legtöbb növénykultúra esetében is. A termés kiesés miatt ebben az évben 52 százalékkal magasabb volt a kukorica felvásárlási ára a 2021. évihez képest, ami azt jelenti, hogy átlagosan 118 ezer forint volt egy tonna kukorica felvásárlási ára ([http5](#)).

Az őszi búza területe annyiban különbözik a kukoricáétól, hogy 2022-ben kisebb növekedést ért el, megközelítve ezzel a 2016-os átlagot. A rendkívüli szárazság miatt 2022-ben az aszályal kevésbé érintett őszi búza termése is jelentősen elmaradt az előző évi átlagtól, amit a 7. ábra jól szemléltet. Az egyik legnagyobb mennyiségben betakarított kultúrából - az őszi búzából - 21 százalékkal kevesebbet arattak az augusztus közepéig tartó, szinte csapadékmentes időjárás, valamint a többszöri hóhullámok miatt.

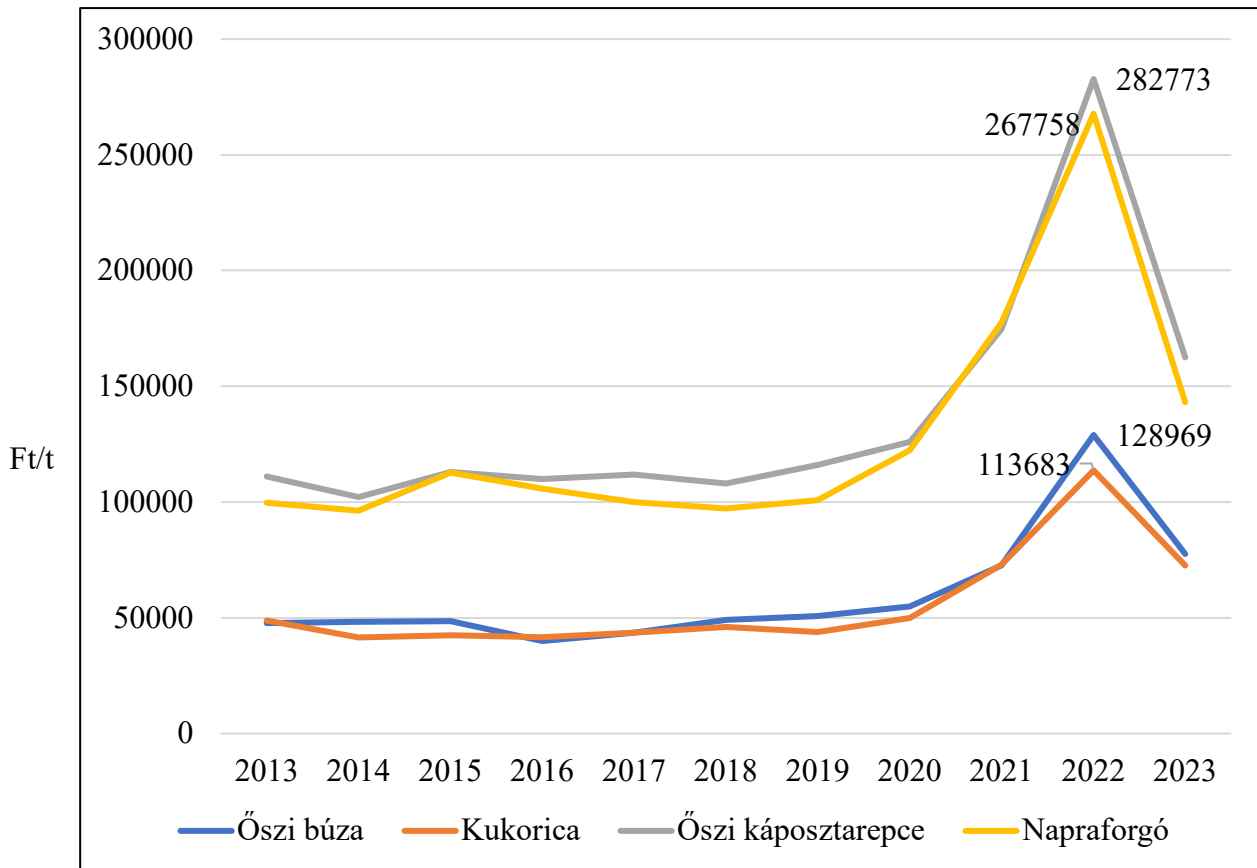
A napraforgó területileg a harmadik legfontosabb ipari növényünk. Termesztésének sikere jelentősen függ a vetésforgó betartásától. A következő vetésforgó betartása mellett a termőterület növelése számottevően nem nagyobbítható. A napraforgó hozama termőterületének bővülése ellenére 29 százalékkal csökkent. A napraforgó üzemi előnyeihez tartozik, hogy viszonylag gyengébb termőképességű talajokon és alacsony eszközellátottsággal is termelhető, hiszen nem igényel speciális gépeket, a gabona és kukorica gépsorai megfelelően a termesztésére – mellyel a gépkihasználást is javítja – a betakarítást leszámítva, ugyanis ebben az esetben külön adapter szükséges hozzá. Termesztését továbbá a számára kedvező ökológiai viszonyok, a megfelelő fajtaválaszték és a termelési szerkezetbe való jó beilleszthetősége miatti magas jövedelemezőség is indokolja (SZŰCS, 2013).

A legkisebb termőterületű repce hozama 31%-kal mérséklődött. Ezen termés kiesés – és ezáltal az ellátási bizonytalanság – hatására rekordszintre emelkedtek a felvásárlási árak ([http6](#)). Az őszi káposztarepce termesztésének előnyeihez sorolható, hogy mellékterméke az állatok takarmányozásában is hasznosítható, hiszen az étolajgyártáskor keletkező repcedara- és pogácsa fehérjegyazdag takarmány, melyet az állatok szívesen fogyasztanak zöldtakarmányként vagy keverékek komponenseként. Emellett munkafolyamatai jól gépesíthetőek, ebből adódóan

kézi munkaerőigénye kicsi. Termesztése nem igényel többletberuházást, gabonagépsorok kisebb átalakítása megfelel az ápolásához és betakarításához is és a vetésforgóba is jól beilleszthető, mint kiváló elővetemény.

7. ábra: A vizsgált növénykultúrák hazai felvásárlási átlagárai, 2013-2023

(Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés)

A 8. ábrán a négy vizsgált kultúra felvásárlási átlagárai figyelhetők meg. Kiugró áremelkedést tapasztalhatunk 2022-ben, a korábbi években viszont a felvásárlási árak szinte stagnáltak. A gabonafélék felvásárlási árai átlagosan 71,1 százalékkal voltak magasabbak a 2021-es áraknál 2022-ben, például a búza áremelkedése 2021-hez képest 83 százalékra gyorsult 13,2 százalékponttal.

Megoszlanak még a vélemények a 2022-es aszálykár anyagi következményeiről, viszont búzából 20 százalékkal, kukoricából 36,7 százalékkal kevesebbet tudtak betakarítani a gazdálkodók, ezért nem került elég termény a magtárakba, tehát az ország gabonaszükséglete nem volt fedezve (http7). Az olajos növények helyzete is hasonlóan alakult, napraforgóból egyharmaddal termett kevesebb, a repcetermés csökkenése pedig megközelítette a 40 százalékot. Ezen termés kiesések hatására a piacon hiány keletkezett, aminek hatására a felvásárlási árak drasztikusan megemelkedtek (http7).

3. Alkalmazott módszerek (anyag és módszer)

Ebben a fejezetben első sorban a zrt. történetét szeretném bemutatni, majd ezt követően az alkalmazott módszerekhez – komplex elemzés és ágazati elemzés – használt adatbázisokat és számítási mutatókat szemléltetem.

3.1. A Böhöneyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. bemutatása

A Böhöneyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. a korábbi Böhöneyi Szabadság MGTSZ jogutódja. A hivatalos cégkivonat alapján 2001. május 31-én alakult részvénytársasággá, a zártkörűen működő részvénytársasági formát pedig 2006. augusztus 9-én vette fel. Munkavállalóinak száma 13 fő. A cég többségi tulajdonosa T. Zoltán, aki korábban a cég által üzemeltetett szarvasmarhatelep vezetője volt. A vállalat irányításával kapcsolatos feladatokat egy három fős Igazgatósági Tanács látja el, melynek tagjai Á. Ernő (igazgatóság elnöke), T. Zoltán (elnökhelyettes) és H. T. Sarolta. A Tanács szerepe ma már csak jelképes jelentéssel bír, ugyanis a cég mérete sokkal kisebb, mint 20 évvel ezelőtt. Igazgatósági ülésekre is csak a kötelezően előírt negyedévente kerül sor, az éves beszámoló elfogadása pedig egy nyilvános közgyűlés keretében kerül elfogadásra minden év májusának végén. A szabályos működést egy háromtagú Felügyelőbizottság ellenőrzi, melynek elnöke V. G. Ilona, illetve tagjai még R. Lászlóné és B. Gábor.

2014. december 31-ig a részvénytársaság alapvetően kétféle mezőgazdasági tevékenységet végzett, mivel külön működött a növénytermesztési és állattenyésztési ágazat. Ekkor a teljes munkavállalói létszám 40 fő körül mozgott. A cég által üzemeltetett szarvasmarhatelepen nagyjából 300 darab állatot tartottak, melyeket naponta kétszer fejtek. A tej minősége kiváló volt, viszont a szükséges felújítások és technikai innováció hiányában romlásnak indult. A telep bezárására 2014. december 31-én került sor, melyet a tej alacsony árának következtében létrejövő veszteséges üzemeltetéssel és az Európai Unió által előírt egészségügyi előírásoknak való nem megfeleléssel magyaráztak. A telep istállói és silótárolói is felújításra szorultak, emellett szükség lett volna szilárd- és hígrágya tárolók kialakítására is. A kockázatos kimenetel miatt pedig a vezetőség úgy döntött, hogy nem vág bele nagyobb fejlesztésekbe és inkább a bezárás mellett döntöttek. Jelenleg a telepet és a hozzá tartozó kilenc hektáros területet harminc millió forintért hirdetik, melyre több érdeklődő is van.

A két ágazat közül mindig is a növénytermesztés volt szignifikánsabb a vállalat működése során. A részvénytársaság 2001-ben 2528 hektáron végzett növénytermesztési tevékenységet, ami azt jelentette, hogy ők művelték Böhönye környékén található teljes termőföld mennyiséget (~2100 hektár), valamint a környező településeken (Mesztegnyő, Szenyér, Segesd, Felső-

bogátpuszta) további 400 hektárt. Az általuk művelt összes földterület bérlemény – hiszen jogi személy tulajdonában nem lehet földterület.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozás hatására egyre több család döntött úgy, hogy nem adják bérbé földjüket, hanem inkább saját maguk művelik azt. 2006-ban a 400 hektárral rendelkező L. Béla kivette földjeit és megalapította a Lagroland Kft-t, jelenleg pedig közel 900 hektáron gazdálkodik nagy sikerrel. Az ő példáját követte a Pánovics, a Kovács és a Burmeister család is. A korábbi polgármester – Dr. Sz. Henrik – is a váltás mellett döntött, így 2015. január elsejétől a Böhönyi Szabadság Mezőgazdaság Zrt. helyett a somogyszobi telephelyű Claessens Group-pal kötött földbérleti szerződést 560 hektáros területére. A böhönyi cég területei így jelentősen csökkentek, munkavállalók létszámát és gépparkjukat is drasztikusan csökkentették. Jelenleg ~565 hektáron végeznek növénytermesztési tevékenységet, emellett kétszáz hektáron végeznek állandó bér munkát. Ez a nagyjából hétszáz hektáros terület tizenhárom ember állandó megélhetését biztosítja.

3.2. Adatbázis

A vállalkozás belső és külső érintettjeinek egyaránt fontos, hogy rendelkezzenek olyan információkkal, melyek egy átfogó képet adnak az adott társaság tevékenységéről, vagyoni-, pénzügyi- és jövedelmezőségi helyzetének alakulásáról, valamint ágazatainak gazdasági hatékonyságáról.

3.2.1. A vállalkozás komplex elemzésének adatbázisa

A pénzügyi kimutatásokban olyan számszerű információkat találunk, melyek mögöttes tartalmat hordoznak magukban. A mérleg előző évi és tárgyévi sorában tendenciákat tudunk megállapítani a vállalkozás vagyonára vonatkozóan, emellett a vagyon egyes részeinek változását is fel tudjuk tárni. A komplex elemzés kiinduló adatbázisa a vállalkozás beszámolója, amely magában foglalja a mérleget, az eredménykimutatást és a kiegészítő mellékletet.

3.2.2. Ágazati elemzés adatbázisa

Az ágazati elemzés tematikáján belül az őszi búza-, a kukorica-, a repce- és a napraforgó ágazatok költség- és jövedelem viszonyait vizsgálom, mivel ezek a Böhönyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. által legnagyobb termőterületen termesztett kultúrák. Az elemzést mind a négy ágazat esetében ráfordítások és költségek tanulmányozásával kezdem, az adatok felvételezését pedig a részvénytársaság könyvelői biztosították számomra, többszöri személyes találkozások alkalmával. Az elvégzett termesztéstechnológiai műveletek tanulmányozására több évre visszamenőleg elérhetővé tették számomra a vezetett gazdálkodási naplót is. Az ágazatok végleges költségszerkezete pedig a számolt ÁFA értéke után alakult ki.

3.3. Módszer

Ebben az alfejezetben a komplex elemzés mutatóit, valamint az ágazati elemzés költség-haszon vizsgálatának módszertanát fogom ismertetni.

3.3.1. A vállalkozás komplex elemzésének módszere

A részvénytársaságot három terület szempontjából vizsgálom, ahol a vagyoni-, pénzügyi- és jövedelmezőségi helyzetet veszem górcső alá.

3.3.1.1. Vagyoni helyzet értékelése

A legfontosabb információkat a vagyoni helyzet alakulásáról és értékeléséről a tőkeszerkezeti mutatók szolgáltatják. A vizsgálatot legalább két időpont (előző év és tárgyév) adatainak összehasonlításával kell végezni, melyek alapján a változást is ki kell mutatni.

a) Tőkeerősség: Saját tőke összegének az összes forrás összegéhez viszonyított aránya (SUTUS, 2011).

$$\text{Tőkeerősség} = \frac{\text{Saját tőke}}{\text{Források összesen}} \times 100$$

b) Kötelezettségek részaránya: Összes kötelezettség viszonyítva a források mérlegfőösszegehez. „A piacgazdaság körülményei között elképzelhetetlen a hitelek nélküli gazdálkodás, tehát nem szabad negatív jelenséggként megítélni a hitelek meglétét. Természetesen a magas hitelállomány magas törlesztő részleteket és nagy összegű kamatfizetési kötelezettséget is jelent” (SUTUS-SABJÁN, 2009).

$$\text{Kötelezettségek részaránya} = \frac{\text{Kötelezettségek}}{\text{Források összesen}} \times 100$$

c) Befektetett eszközök fedezete: A mutató a saját források és a befektetett eszközök összhangját mutatja. Azt fejezi ki, hogy milyen arányban finanszírozza a saját tőke az összes befektetett eszközt. Sutus (2009) szerint a mutató kedvezőnek számít, ha 100%, vagy azt meghaladó értéket mutat.

$$\text{Befektetett eszközök fedezete} = \frac{\text{Saját tőke}}{\text{Befektetett eszközök}} \times 100$$

d) Eszközigényességi mutató (tőkemultiplikátor): A tőkeerősség fordított mutatója. Kifejezi, hogy egységnyi saját tőke felhasználással mennyi egységnyi eszközállományt mozgat a vállalkozás (SUTUS, 2011).

$$\text{Tőkemultiplikátor} = \frac{\text{Eszközök összesen}}{\text{Saját tőke}} \times 100$$

e) Tőkearányos adózott eredmény: A tőke hatékonyságát fejezi ki, vagyis megmutatja, hogy milyen összegű adózott eredményt teremt a társaságban egy egységnyi lekötött saját tőke (SUTUS, 2011).

$$\text{Tőkearányos adózott eredmény} = \frac{\text{Adózott eredmény}}{\text{Saját tőke}} \times 100$$

3.3.1.2. Pénzügyi helyzet értékelése

Kiemelt fontosságú feladatok továbbá a gazdasági társaságok vizsgálatának szempontjából azok pénzügyi helyzetének-, a múlt évek gazdálkodási eredményeinek- és jövőbeli lehetőségeinek elemzése. A Böhöneyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. esetében likviditási mérleget készítünk, ami a rövidtávú pénzügyi stabilitásra mutat rá. Elkészítéséhez a beszámolóban található összeállított mérleg átstrukturálása szükséges. A likviditási mérleg az eszközöket és forrásokat különböző csoportokba sorolja – a mérleghez hasonlóan – az azonos időhorizonthoz tartozó forrásokat és eszközöket, amelyek az egyes likviditási fokozatok (I-IV.) tartalmi elemeit képezik (VERESS et.al., 2023). A pénzügyi értékelésnél két évet vizsgálunk, a 2021- és 2022-est, mivel ezek tartalmazzák a legfrissebb nyilvánosan is hozzáférhető adatokat a zrt-ről.

A feladat kidolgozásához a klasszikus négyfokozatú statikus likviditási mérleget használom, melynek felépítését a következő táblázat mutatja:

1. táblázat: Négyfokozatú, statikus likviditási mérleg

(Forrás: Pénzügyi kimutatások összeállítása, elemzése és ellenőrzése, 2023)

ESZKÖZÖK	FORRÁSOK
I. Azonnal pénzzé tehető (Likvid) eszközök	I. Azonnal esedékes források
II. Mobil eszközök	II. Egy éven belül esedékes források
III. Mobilizálható eszközök	III. Egy éven túl esedékes források
IV. Immobil eszközök	IV. Vissza nem fizetendő források
I. FOKOZAT ÖSSZESEN	I. FOKOZAT ÖSSZESEN
I-II. FOKOZAT ÖSSZESEN	I-II. FOKOZAT ÖSSZESEN
I-III. FOKOZAT ÖSSZESEN	I-III. FOKOZAT ÖSSZESEN
ÖSSZESEN	ÖSSZESEN

„A likviditási mérleg elemzése során az egyes eszköz- és forrás fokozatokban szereplő értékek (illetve azok kumulált értékeinek) szembeállítására kerül sor” (VERESS et. al., 2023). Ezzel a kívánt pénzügyi egyensúly vagy az egyensúly hiánya állapítható meg adott időhorizont figyelembevételével.

3.3.1.3. Jövedelmi helyzet értékelése

A gazdálkodás eredményességét a jövedelmezőséggel és annak értékelésével kezdem. Sutus (2009) szavaival élve a jövedelem – mint a termelési érték és a termelési költség

különbözete – elérése a gazdálkodás egyik legfontosabb célkitűzése. Ezért szükséges a költségek, illetve a termelési érték változás okait feltárni a jövedelem változás elemzésénél.

a) Bruttó jövedelmezőség (ROS): Azt mutatja meg, hogy a vállalkozás mennyire volt jövedelmező, vagyis egy egységnyi árbevétel után mekkora eredményt volt képes elérni (SUTUS, 2011).

$$\text{Bruttó jövedelmezőség (ROS)} = \frac{\text{Értékesítés bruttó eredménye}}{\text{Értékesítés nettó árbevétele}} \times 100$$

b) Eszközarányos nyereség (ROA): A vállalat egészének eredményessége, mely megmutatja, hogy átlagosan milyen hozamot biztosít a vállalat teljes eszközállománya (SUTUS, 2011).

$$\text{Eszközarányos nyereség (ROA)} = \frac{\text{Adózott eredmény}}{\text{Összes eszköz}} \times 100$$

c) Sajáttőke arányos nyereség (ROE): Megmutatja, hogy a vállalat milyen hatékonyan használja saját tőkéjét a bevétel növelésére (SUTUS, 2011)

$$\text{Sajáttőke arányos nyereség (ROE)} = \frac{\text{Adózott eredmény}}{\text{Saját tőke}} \times 100$$

3.3.2. Ágazati elemzés módszertana

A költség-haszon elemzést négy vizsgált kultúrára végzem el, az őszi búzára, a repcére, a kukoricára és a napraforgóra. A vizsgált költségkategóriák egyrészt munkaműveletenkénti, valamint költségnemenkénti bontásban szerepelnek. Így lesz megállapítható, hogy mely költségek dominálnak legjelentősebben a társaság gazdálkodási tevékenységében.

Az anyagjellegű költségeket is minden ágazat esetében külön bontásban vizsgálom, hiszen a költségek domináns részét általában ezek képezik.

A jövedelem kategóriákból a nettó jövedelem és a fedezeti összeg kerül elemzés alá, hiszen e kategóriák mutatják meg egy adott ágazat nyereségességét. A részvénytársaság jelenlegi helyzetének pontos megismerésére pedig hatékonysági mutatók segítségével a jövedelem- és költségszintet vizsgálom. A jövedelemszint megmutatja, hogy 100 forint termelési értékből hány forint válik jövedelemmé. Ezzel szemben a költségszint megállapítása során megtudhatjuk, hogy 100 forint termelési értékből hány forint lesz költség adott ágazatnál.

$$\text{Jövedelemszint} = \frac{\text{Nettó jövedelem}}{\text{Termelési érték}} \quad \text{Költségszint} = \frac{\text{Összes termelési költség}}{\text{Termelési érték}}$$

Emellett a költségarányos jövedelmezőség is kiszámításra kerül minden ágazatra vonatkozóan, ami 100 forint termelési költség jutó nettó jövedelmet jelent.

$$\text{Költségarányos jövedelmezőség} = \frac{\text{Nettó jövedelem}}{\text{Termelési költség}}$$

4. Eredmények és értékelésük

Ebben a fejezetben elsősorban a módszereknél ismertetett relatív mutatószámok segítségével – publikus információk alapján – kerül elemzésre a részvénytársaság. Ezt követően tevékenységi elemzéssel – ágazatokra bontva – vizsgálom a társaság gazdálkodását 2018 és 2022 közötti évek átlagában, mivel a 2023-as évről egyelőre nem kapnánk valós képet a mezei leltár miatt.

4.1. Vállalkozás komplex elemzése

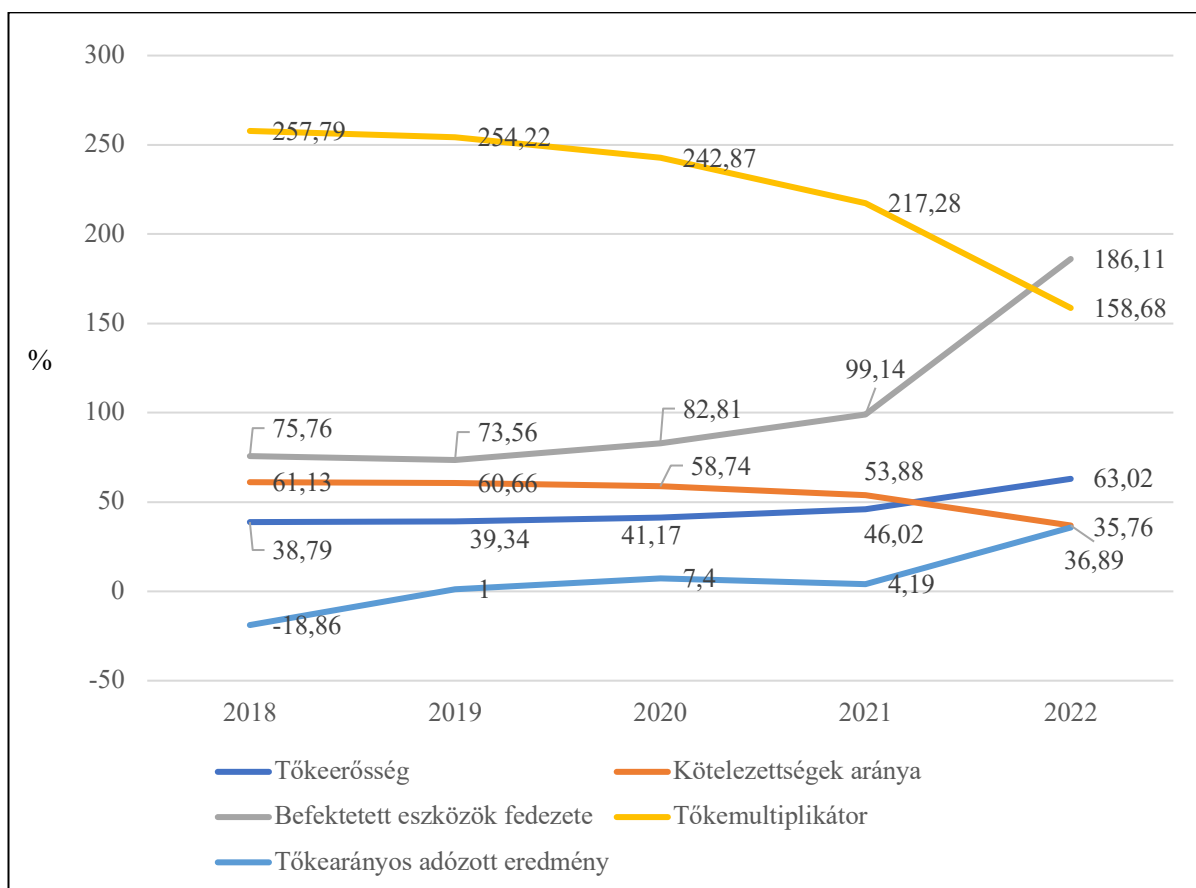
Ezen alfejezet tartalmazza a részvénytársaság vagyoni, - pénzügyi- és jövedelmezőségi helyzetére vonatkozó számításokat, amely alapján kapunk egy összefoglaló képet a zrt. gazdálkodásáról, mindezt publikusan is hozzáférhető – például e-beszamolo.hu – adatok és információk segítségével.

4.1.1. Vagyoni helyzet elemzése

Átfogó mérlegelemzés során fontos szerepet játszanak a vertikális mutatók mellett a horizontális mutatók is, mely utóbbi egyes eszközök és források kapcsolatára, egymás közötti viszonyára és összefüggéseire világítanak rá.

8. ábra: Vagyoni helyzet elemzéséhez használt mutatók alakulása 2018 és 2022 között

(Forrás: Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. beszámolója alapján saját szerkesztés)

A 8. ábrán a vagyoni helyzetelemzéséhez használt mutatók alakulását lehet látni öt vizsgált év vonatkozásában. Megfigyelhető többek között a tőkeerősség mutató növekvő tendenciája, ami kedvező a cég számára, mivel kritikus helyzetet idézhet elő az, ha a mutató 30 százalék alá csökken, ami egy általánosan elfogadott vélemény (SABJÁN-SUTUS, 2009). 2018-ban azonban kedvezőtlen volt (38,79%), mivel megközelítette a 30%-ot, viszont 2022-re a mutató értéke majdnem a duplájára (63,02%) nőtt a négy évvel korábbi eredményhez képest. A befektetett eszközök fedezete mutatószám tartalma az alkalmazott finanszírozási stratégia jellegére enged következtetni, vagyis arra, hogy mennyire van egymással szinkronban az eszközök használati-, illetve a források lejáratí ideje. Ugyanakkor jelentős egyszerűsítést használunk a mutató esetében, mivel a nevezőben a tartósan lekötött forgóeszközökkel – készletek, követelések és pénzeszközök – nem számolok, kizárólag a befektetett eszközökkel. Kedvező az értéke, ha 100 százalék közeli vagy meghaladja azt. Az általam vizsgált cég esetében mind az öt év vonatkozásában jól teljesített, emellett növekedett is a mutató, 2022-ben pedig kiemelkedő értéket produkált 186,11 százalékkal.

A tőkearányos adózott eredmény a tőke hatékonyságát fejezi ki, ami zrt. esetében az öt évet tekintve javuló tendenciát mutat. 2018-ban egy erősen kedvezőtlen – negatív – eredményt produkált a mutató, aminek oka, hogy a növekvő saját tőke állomány mellett csökkent az adózott eredmény összege. 2019-től viszont pozitív az értéke és növekvő tendenciát mutat, ami kedvező a tőke hatékonysága szempontjából.

A zrt. kötelezettségeinek aránya 2018-tól 2019-ig magas volt, viszont csökkenő tendenciát produkált 2022-ben is, ahol 35,76 százalékra csökkent az értéke, ami még mindig magas ugyan, de kedvezőbb az előző évekhez képest. A piacgazdaság körülményei között viszont a hitelek nélküli gazdálkodás szinte elképzelhetetlen, ezért a hitelek meglétét nem szabad negatív jelenségeként megítélni. Emellett azonban a magas hitelállomány természetesen magas törlesztő részleteket és nagy összegű kamatfizetési kötelezettségeket is von maga után (SABJÁN-SUTUS, 2009).

Az eszközigényességi mutató (tőkemultiplikátor) alakulása kedvezőnek ítélni, mert a saját tőkével mozgatott eszközvagyon mind az öt évet nézve kedvező arányt mutat. A változás tendenciája viszont csökkenő, amit a 2022-es érték mutat, hiszen 99,11 százalékkal kevesebb lett a 2018-as eredményénél.

Összességében a vagyoni helyzet mutatók értéke alapján megállapítható, hogy a zrt. egyre jobb értékeket produkál, hiszen gazdálkodási tevékenységük során egyre innovatívabb technológiákat vezetnek be az egyes ágazatoknál is. Önálló termelési tevékenységük mellett pedig bér munkát is végeznek, hiszen saját természárítóval, takarmánytárolóval és betakarító

géppel is rendelkeznek. Ezen előnyüket kihasználva pedig további kiegészítő jövedelemre tesznek szert.

4.1.2. Pénzügyi helyzet elemzése

A társaság pénzügyi helyzetén belül a likviditásra fókuszálva, mutatók helyett négyfokozatú likviditási mérleget vizsgáltam. Általánosan igaz, hogy ha az eszközök értéke magasabb a források értékénél, akkor likviditási többletről beszélhetünk. Ha fordítva, az eszközök értéke alacsonyabb a források értékénél, akkor inlikvid a vállalat, tehát nem fizetőképes. Abban az esetben, ha az eszközök és források értéke megegyezik, egyensúlyról beszélhetünk.

A 2. táblázat a Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. pénzügyi helyzetét bemutató likviditási mérleg eszköz oldalát ábrázolja a 2021-es és a 2022-es év vizsgálatában.

2. táblázat: A Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. likviditási mérlegének eszköz oldala
(Forrás: Pénzügyi kimutatások összeállítása, elemzése és ellenőrzése 2023 alapján saját szerkesztés)

Eszközök	2021 (ezer Ft)	2022 (ezer Ft)
I. Likvid eszközök	52 442	35 453
Pénzeszközök	52 442	35 453
Forgatási célú értékpapírok	0	0
II. Mobil eszközök	42 927	43 542
Követelések	42 128	43 002
Bevételek aktív időbeli elhatárolása	799	540
III. Mobilizálható eszközök	114 568	215 754
Készletek	114 568	215 754
Értékesítési célú immateriális javak és tárgyi eszközök	0	0
IV. Immobil eszközök	182 499	151 390
Immateriális javak	0	0
Tárgyi eszközök	176 160	145 051
Befektetett pénzügyi eszközök	6 020	6 020
Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása	319	319
Halasztott ráfordítások	0	0
I. FOKOZAT ÖSSZESEN	52 442	35 453
I+II. FOKOZAT ÖSSZESEN	95 369	78 995
I+II+III. FOKOZAT ÖSSZESEN	209 937	294 749
ÖSSZESEN	392 436	446 139

A 3. táblázat a Böhöneyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. pénzügyi helyzetét bemutató likviditási mérleg forrás oldalát ábrázolja a 2021-es és a 2022-es év vizsgálatában.

3. táblázat: A Böhöneyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. likviditási mérlegének forrás oldala
(Forrás: Pénzügyi kimutatások összeállítása, elemzése és ellenőrzése, 2023 alapján saját szerkesztés)

Források	2021 (ezer Ft)	2022 (ezer Ft)
I. Azonnal esedékes források	34 578	47 360
Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek	34 578	47 360
II. Egy éven belül esedékes kötelezettségek	111 963	92 352
További rövid lejáratú kötelezettségek	111 963	91 962
Céltartalékok éven belül	0	0
Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása	357	390
III. Egy éven túl esedékes források	65 278	25 273
Hátrasorolt kötelezettségek	0	0
Hosszú lejáratú kötelezettségek	65 278	25 273
Céltartalékok éven túl	0	0
IV. Vissza nem fizetendő források	180 617	281 154
Saját tőke	180 617	281 154
Bevételek passzív időbeli elhatárolása	0	0
Halasztott bevételek	0	0
I. FOKOZAT ÖSSZESEN	34 578	47 360
I+II. FOKOZAT ÖSSZESEN	146 541	139 712
I+II+III. FOKOZAT ÖSSZESEN	211 819	164 985
ÖSSZESEN	392 436	446 139

A részvénytársaság likviditási mérlegét négy blokk (I-IV. fokozat) vizsgálatával értékelem. A legkockázatosabb blokk az azonnali – I. fokozati – likviditási hiány, mivel itt haladéktalanul cselekednie kell a cégnek. A későbbi esedékességünél azonban még lenne idő cselekedni. A 2021-es évre vonatkozóan 151,66 százalék a társaság likviditása az I. blokkja alapján, ami kedvező, mivel többletnek számít, hiszen 51,66 százalékkal meghaladta az egyensúlyi értéket, vagyis a 100 százalékot. 2022-ben jelentősen alacsony a cég likviditása

ebben a blokkban, 74,86 százalék, ami alacsonyabb 100 százaléknál, vagyis likviditási hiány lépett fel, ami azt jelenti, hogy a cég nem tud eleget tenni a fizetési kötelezettségeinek.

A mérleg II. számú blokk vizsgálatánál 2021-ben 65,08 százalék, vagyis a társaság inlikvid lett, nem tudott eleget tenni a fizetési kötelezettségeinek, amit a 100 százalék alatti likviditás alapján állapítok meg. 2022-re további 8,54 százalékkal romlott ez az érték.

A III. számú blokk értékei kiemelkedően jónak számítanak, hiszen 2021-ben 99,11 százalék az éven túli likviditás értéke, ami kedvezőnek mondható, hiszen megközelítette a 100 százalékot, tehát a részvénytársaság eleget tudott tenni a fizetési kötelezettségeinek. A tárgyévben – 2022-ben – már likviditási többlet keletkezett, ami szintén kedvező a vállalkozás szempontjából, hiszen eleget tud tenni éven túli kötelezettségeinek.

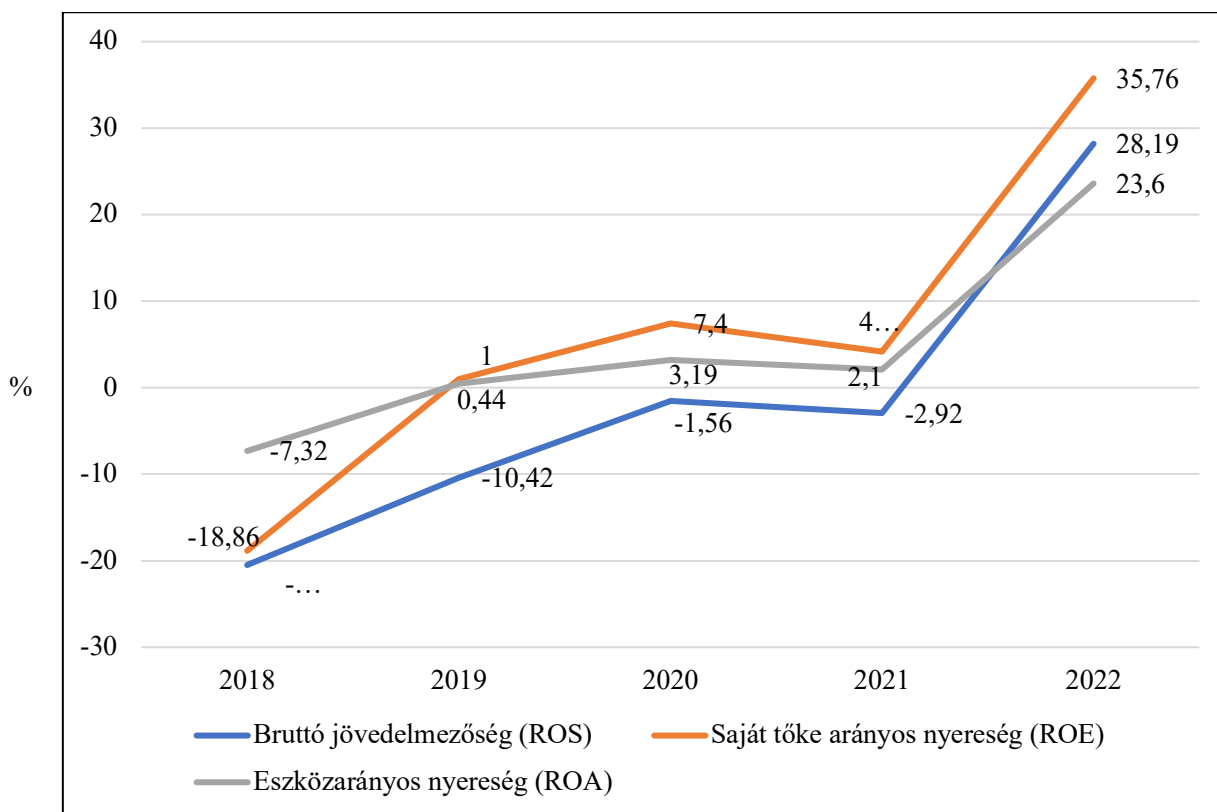
A IV. blokkban 100 százalék a likviditás, ami a mérlegegyezőség miatt hosszú távon mindig egyensúlyba fog kerülni.

4.1.3. Jövedelmezőségi helyzet elemzése

A 9. ábrán a részvénytársaság a 3.3. fejezetben kifejtett jövedelmezőségi mutatók – vagyis a bruttó jövedelmezőség, az eszközarányos jövedelmezőség és a saját tőke arányos jövedelmezőség – számított értékeinek változása látható 2018 és 2022 között.

9. ábra: Jövedelmezőségi helyzet mutatóinak alakulása 2018 és 2022 között

(Forrás: Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. beszámolója alapján saját szerkesztés)

A mutatók alapján megállapítható, hogy a vállalkozás jövedelmezősége jól alakult 2022-re, hiszen minden számított mutató kétszámjegyű hozamot mutat, emellett az 2018-tól folyamatosan növekedő tendenciát mutatott.

A bruttó jövedelmezőség (ROS) mutató kedvezően alakult az évek során a 9. ábra alapján, - 20,5 százalékról 4 év alatt 48,69 százalékot javult, annak ellenére, hogy 2021-ben még veszteséget jelentő negatív eredményt produkált.

A vállalkozás tulajdonosai által a vállalkozásba fektetett tőke hozama (ROE) 35,76 százalék, amely jelentősen meghaladja a kockázatmentes állampapírhozamot, – ami jelenleg 6,6 százalék – ezért megtérül a tulajok által vállalt kockázat. A társaság teljes vagyonának – eszközállományának – hozama (ROA) adózás előtt 2022-re 23,6 százalékot mutat, ami megfelelőnek tekinthető, mivel a vagyon hozama vélhetően magasabb, mint az idegen tőke kamata, ezért a vagyon jövedelemtermelő képessége is kielégítő, hiszen meghaladja a finanszírozási költségeket.

4.2. Az őszi búzatermesztés költség-haszon elemzése

Eredményeim értékelését az őszi búza ágazat költség és jövedelem viszonyainak vizsgálatával kezdem a választott elemzési módszerek alapján. A vizsgálat alapját – mindegyik általam tanulmányozott növénykultúra esetében – a Böhöneyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. művelése alatt álló termőterületek képezik. A költség és jövedelem viszonyokat tükröző táblák egy hektáros egységtechnológiában kerültek elemzésre.

4.1.1. Az őszi búza ágazat ráfordításai és termelési költségei

A Böhöneyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. az elmúlt öt év átlagában 190,26 hektáron termelt őszi búzát, ami a részvénytársaság egyik legnagyobb területen termesztett kultúrája. A Zrt. főleg barna erdőtalajon gazdálkodik, ami nagyon jó minőségűnek sorolható be. A legfrissebb talajvizsgálatok alapján a zrt. termőföldjeinek átlagos humuszellátottsága alacsonynak mondható, mivel 1,4 és 2,5 közötti értékeket mutat, a megfelelőnek pedig átlagosan 3-3,5 humusztartalom fölött kellene lennie. A talajok foszfor ellátottsága jó, mivel 130 és 500 ppm közötti értékeket produkált. A kálium ellátottság is kiváló, a zrt. termőföldjeinek esetében 210 és 320 ppm közöttiek az értékei. A talaj PH értéke 4 és 6 között mozog, ami savanyúnak számít. A talaj kötöttsége szempontjából agyagos/homokos keveréknek mondható, ami szintén előnyös a gazdálkodás szempontjából.

A 4. táblázat adatai részletes főkönyvi kartonokból származnak, melyeket – ahogy azt mindegyik táblázat esetében teszem a napraforgót leszámítva – öt év átlagában (2018-2022) vizsgálom.

4. táblázat: A búzatermesztés költségei munkaműveletenkénti költségszerkezetben*(Forrás: Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)*

Munkaművelet megnevezése	Őszi búza		
	Költség (Ft/ha)	Költség (Ft/t)	Megoszlás (%)
Talajművelés	52 534	6 723	16,29
Tápanyag-gazdálkodás	54 697	7 091	16,98
Vetés	3 684	486	1,15
Növényvédelem-, ápolás	55 886	7 172	17,33
Betakarítás, szállítás	32 448	4 161	10,06
Szárítás, tisztítás	19 758	2 601	6,15
Tárolás	17 961	2 285	5,56
Egyéb közvetlen költség	85 211	11 137	26,48
KÖZVETLEN KÖLTSÉG	322 179	41 657	100

Ennek megfelelően látható, hogy legnagyobb részt az egyéb közvetlen költségek teszik ki, aminek oka, hogy ide tartozik a termeléshez kapcsolódó biztosítási díjak mellett a földbérleti díj is, mely utóbbi értéke az őszi búza esetében 73 321 Ft/ha. Mivel jogi személyek tulajdonában nem lehet termőföld, így a társaság 100 százalékban bérleményekből gazdálkodik, ezért lett jelentősen magas az egyéb közvetlen költség részaránya.

A második legnagyobb költséget a növényvédelem és növényápolás teszi ki, szorosan a tápanyaggazdálkodás és a talajművelés mellett, hiszen a társaság nagy figyelmet fordít a termesztett kultúrák optimális paraméterek közötti termesztésére, ami a növények – jelen esetben az őszi búza – többszöri tápanyag utánpótlását jelenti műtrágya szórással. A növényápolás költségeinek 90%-a anyagköltség (növényvédőszer), 10%-a pedig a növényvédő gépek költségeiből tevődik össze. Az őszi búza növényvédelmére tavasszal fordítanak nagy figyelmet, ekkor háromszor is juttatnak ki növényvédőszert, az elsőt márciusban, az egyik a Genius nevű, – hektáronként 0,2 kg-ot juttatnak – a másik felhasznált anyag pedig a Modus Evo, melyből 0,3 l/ha mennyiséget használnak fel. A következő kezelés márciusban történik Falcon Pro-val 0,85 l hektáronkénti kibocsátással. Az utolsó kezelés májusban a Verben nevű növényvédőszerrel történik, amiből hektáronként 1 litert juttatnak ki. Tápanyag utánpótlás szempontjából vetés előtt ősszel, és vetés után tavasszal is történik kijuttatás. A leggyakrabban használt a 4:24:24 arányú NPK műtrágya, amelyből átlagosan 250 kilogrammot juttatnak ki hektáronként. Ezt követően februárban is történik utánpótlás a MAS 27 (mész-ammon-salétrom) nevű műtrágyából, hektáronként 200 kilogramm. Végül pedig a növény fejlődésének 6. hónapjában májusban történik még egy utolsó műtrágyázás pétisó felhasználásával 130 kg/ha

mértékben. Szerves trágya kijuttatása nem jellemző a zrt. gyakorlatában. A gyomirtást Nufozáttal végzik általában vetés előtt augusztusban.

A talajművelés munkaműveletén belül található meg az ágazat nagyteljesítményű- és kistraktor költségei is, ezeket külön számlán könyvelik, mivel az erőgépek közötti nagy teljesítménykülönbség esetén indokolt az eltérő kapacitású erőgépek teljesítményeinek és költségeinek elkülönített gyűjtése – (MUSINSZKI, 2012). Itt számolják el a járótraktorok, traktorok és pótkocsik üzemeltetési költségeit.

A betakarítás és szállítás munkaművelethez tartoznak a kombájnüzem költségei, ahol a gabonakombájnok és szalmagyűjtő kocsik üzemeltetési költségeit gyűjtik.

Megfigyelhető, hogy a szárítás, tisztítás és tárolás költségei közel hasonló részarányt képviselnek. A szárítóüzem költségei között a szálas- és szemestakarmány szárító berendezések üzemeltetési költségeit számolják el, amelyek a szárítás alatt nem változtatják meg a termény jellegét. A tárolási költség pedig a markoló- és rakodó gépek költségeit tartalmazza.

Legalacsonyabb részarányt a vetés teszi ki, költségének 100 százalékát a vásárolt vetőmag adja. Általában a Caméleon nevű vetőmagot használják vetéshez, melyhez Rancona csávázószer is alkalmaztak 1 litert használva 1 tonna vetőmaghoz. Ennek gépi költsége, valamint a csávázószer is plusz költségként merül fel.

Az 5. táblázat a búzatermesztés költségeit tartalmazza költségnem szerkezeti bontásban.

5. táblázat: A búzatermesztés költségei költségnemenkénti szerkezetben

(Forrás: Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)

Költségnem megnevezése	Őszi búza		
	Költség (Ft/ha)	Költség (Ft/t)	Megoszlás (%)
Anyagjellegű költség	112 277	14 486	28,93
Gép- és üzemköltség	124 692	16 034	32,12
Egyéb közvetlen költség	85 211	11 137	21,99
ÖSSZES KÖZVETLEN KÖLTSÉG	322 179	41 657	83,04
Közvetett (általános) költség	65 785	8 499	16,96
ÖSSZES TERMELÉSI KÖLTSÉG	387 964	50 156	100

A legnagyobb részarányt a gép- és üzemköltség képviseli 32,12 százalékkal, amit az anyagjellegű költség 28,93 százalékkal-, az egyéb közvetlen költség pedig 21,99 százalékkal követ. A zrt. esetében személyi jellegű költség önállóan nem merül fel, ugyanis bele van kalkulálva a gép- és üzemköltségbe.

A legmagasabb ráfordítást igénylő gép- és üzemköltség egyrészt a nagy- és kisteljesítményű traktorok költségeiből 34,38 százalékkal, másrészt a kombájn- és szárítóüzemi költségekből 36,85 százalékkal és végül a talajművelő-, növényvédő- és markológépek költségeiből áll, mely utóbbiak összesen 28,77 százalékot tesznek ki a gép- és üzemköltségből. Ennek magas aránya a többszöri talajművelésre vezethető vissza, hiszen a búzavetés előtt augusztusban sort kerítenek egy tarlóhántásra és talajlazításra is. Szeptember hónapban történik még egy tárcsázás, majd közvetlenül a vetés előtt magágykészítéshez kompaktorozás.

Az anyagjellegű költségek magas arányának oka főleg a felhasznált növényvédőszer és kiszórt műtrágya, mivel növényvédelmi kezelések – ahogy már az előzőekben említettem – háromszor történnek, tápanyag utánpótlás pedig a kultúra fejlődése alatt négyszer is jellemző. Az anyagjellegű költségekhez szorosan közelítenek az egyéb közvetlen költségek, aminek oka a 4. táblázatban már említett magas földbérleti díjak, hiszen a zrt. által művelt összes termőterület bérlemény. A magas gép- és üzemköltség hátránya lehet, hogy a túlzott talajművelés, a talaj bolygatása annak korai elhasználódását is okozhatja.

6. táblázat: A búzatermesztés anyagjellegű költségeinek összetétele

(Forrás: Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)

Tétel megnevezése	Őszi búza		
	Költség (Ft/ha)	Költség (Ft/t)	Megosztás (%)
Műtrágya	54 697	7 091	48,64
Vetőmag	3 684	486	3,28
Növényvédőszer	53 896	6 909	47,87
ANYAGJELLEGŰ KÖLTSÉG ÖSSZESEN	112 277	14 486	100

Az anyagjellegű költségek összetételét a 6. táblázat szemlélteti az őszi búza esetében. A legnagyobb részarányt a műtrágya költségek teszik ki 48,64 százalékkal, ami a négyszeres tápanyag kijuttatásnak köszönhető. Ezt szorosan követik a növényvédőszer költségei 47,87 százalékos aránnyal. A vetőmag mindössze 3,28 százalékot tesz ki az anyagjellegű költségeken belül.

4.1.2. Az őszi búza ágazat hozama, árbevétele és termelési értéke

A termés hozamot és az értékesítési árat is - az őszi búza esetében - öt év (2018-2022) átlagában számoltam, hiszen ez utóbbi értékei hónapról hónapra változnak a piaci kereslet-kínálati viszonyok függvényében. Az őszi búza ágazat esetében 7,78 t/ha termés hozam eredményt kaptam, ami kimagasló értéknek számít hazai szinten is, hiszen az országos átlag 5-6 t/ha közé esik a KSH adatai szerint.

7. táblázat: Az őszi búza ágazat árbevétele, hozama és termelési értéke

(Forrás: Böhönyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)

Megnevezés	Érték	Mértékegység
Terméshozam - főtermék	7,78	t/ha
Értékesítési ár - főtermék	97 422	Ft/t
Árbevétel - főtermék	757 943	Ft/ha
ÁRBEVÉTEL ÖSSZESEN	757 943	Ft/ha
Területalapú támogatás (SAPS) + Zöldítés	100 109	Ft/ha
TERMELÉSI ÉRTÉK	858 052	Ft/ha

A termelési érték számítása során mellékterméssel nem számoltam, ugyanis a keletkező szalmát a cég a talaj regeneráló képességének javítása érdekében visszaforgatja a talajba egyfajta trágyázásként, hiszen állattartás hiányában – ami 2015-től nem üzemel – erre nincs szükségük. Az értékesítési árak általában az év első felében csökkennek, a megelőző évi aratások után a kínálati oldalon megnövekedett terménykészlet miatt. Az idő előrehaladtával ezzel szemben – a tavaszi hónapokban – áremelkedés figyelhető meg. A Böhönyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. által termelt és értékesíteni kívánt termékek iránt megfelelő a kereslet, az az igazgatóság elnökének elmondása szerint általában ugyan azok a kistermelők vásárolják fel a terményt évek óta, felvásárlási szerződésekkel viszont nem rendelkeznek. A búza esetében az öt vizsgált év átlagában 97 422 Ft-ért vásároltak fel egy tonna terményt a társaságtól. A végleges termelési érték a terméshozam és az értékesítési ár szorzatából kapott árbevétel és a területalapú támogatás zöldítéssel kiegészített összegéből alakul ki, ami az őszi búza esetében 858 052 Ft árbevételt tud realizálni a vállalatnál egy hektáron.

4.1.3. Jövedelmezőség és hatékonyság az őszi búza ágazatban

Az előbbi táblázatokban szemléltetett költség-jövedelem viszonyokat a 8. táblázat összegzi az őszi búza ágazat esetében.

A 8. táblázat alapján megfigyelhető, hogy a nettó jövedelem 470 088 Ft értéket képvisel, ami kiemelkedően jónak számít az alkalmazott technológiai színvonal alkalmazásából fakadóan. A fedezeti összeg értéke több, mint 500 ezer forint, ami alapján megállapítható, hogy a cégben fix költségek fedezetén túl a nyereség képzésére is marad forrás. Az önköltség az egy egységnyi termék előállítására jutó költségszintet foglalja magában, jelen esetben ez 50 ezer Forint feletti értéket mutat, ami az őszi búza ágazat szempontjából kedvezőnek számít.

8. táblázat: Az őszi búza ágazat jövedelmezőségi és hatékonysági mutatói

(Forrás: Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)

Megnevezés	Mértékegység	Érték
TERMELÉSI ÉRTÉK	Ft/ha	858 052
Összes közvetlen költség	Ft/ha	322 179
FEDEZETI ÖSSZEG	Ft/ha	535 873
Közvetett (általános) költség	Ft/ha	65 785
Összes termelési költség	Ft/ha	387 964
NETTÓ JÖVEDELEM	Ft/ha	470 088
Közvetlen önköltség	Ft/t	41 657
Önköltség	Ft/t	50 156
Költségarányos jövedelmezőség	%	121,17
Jövedelemszint	%	54,79
Költségszint	%	45,21

A jövedelem- és költségszintet, mint hatékonysági mutatókat emelném ki. A jövedelemszint értékét a nettó jövedelem és a termelési érték hányadosaként kaphatjuk meg, ami azt mutatja, hogy 100 Ft termelési értékből hány forint válik jövedelemmé. Az őszi búza ágazat esetében ez 55 Ft-ot jelent. Ezzel szemben a költségszint azt fejezi ki, hogy hány forint lesz a ráfordítás 100 Ft termelési értékből. Kedvező a két mutató egymáshoz viszonyított mértéke, hiszen a jövedelemszint magasabb, mint a költségszint (45,21%). A folyamatos változások az árak területén, valamint az aktuális piaci folyamatok nagyban befolyásolják a jövedelemszintet. Emellett fontos árbevétel alakító tényezőnek számít a hozam, ami nagyban függ az adott év időjárásának alakulásától.

4.3. Az őszi káposztarepce termesztés költség-haszon elemzése

Az őszi káposztarepce (továbbiakban: repce) a következő kultúra, melynek költség és jövedelem viszonyai elemzés alá kerülnek. A vizsgált évek átlagában a repcét 137,14 hektáron termesztette a társaság, tehát mondhatni ez a második legfontosabb kultúrájuk.

4.2.1. Az őszi káposztarepce ráfordításai és termelési költségei

Ebben az alfejezetben a repceágazat ráfordításait vizsgálom a zrt. gazdálkodásában a már említett öt év (2018-2022) átlagában. A repcetermesztés munkaműveletenkénti költségeit a következő oldalon a 9. táblázat tartalmazza.

9. táblázat: A repce termesztés költségei munkaműveletenkénti költségszerkezetben*(Forrás: Böhönyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)*

Munkaművelet megnevezése	Őszi káposztarepce		
	Költség (Ft/ha)	Költség (Ft/t)	Megoszlás (%)
Talajművelés	32 508	10 491	11,54
Tápanyag-gazdálkodás	62 923	20 108	22,28
Vetés	13 454	3 664	4,59
Növényvédelem-, ápolás	35 558	11 202	12,55
Betakarítás, szállítás	31 337	10 051	11,11
Szárítás, tisztítás	17 191	4 541	5,83
Tárolás	7 104	2 278	2,52
Egyéb közvetlen költség	83 825	26 398	29,58
KÖZVETLEN KÖLTSÉG	283 901	88 734	100

A 9. táblázat alapján látható, hogy a legnagyobb részarányt a munkaműveletenkénti költségszerkezetben az egyéb közvetlen költség (29,58%) teszi ki, ebben az esetben is a földbérleti díj miatt, hiszen – ahogy azt már korábban említettem – a zrt. által művel termőföldek 100 százaléka bérlemény. Ezt követi a tápanyag-gazdálkodás költsége (22,28%), melyet teljes mértékben a felhasznált műtrágya tesz ki, mint anyagköltség. Ugyan ez a tendencia volt megfigyelhető az őszi búza esetében is. A repce esetében a műtrágyaszórás már az előző kultúra aratása, majd az ezt követő tárcsázás után kezdik meg augusztusban, amennyiben kalászos gabona az elővetemény. Vetést követően az első tápanyag utánpótlás általában februárban történik MAS 27 (mész-ammon-salétrom) felhasználásával, melyből 200 kg-ot juttatnak ki hektáronként. A második műtrágyaszórás időpontja általában márciusra esik, ebben az esetben pétisót használnak, hektáronként 300 kg mennyiségben.

A növényvédőszeres kezelések a repce esetében már szeptember hónapban elkezdődnek a preemergens hatású Runway nevű gyomirtószerrel, mely talajon keresztül is hat. Ebből hektáronként 1,5 litert juttatnak ki általánosan. Októberben a Cyperkill Max nevű rovarölővel fűjják le a kultúrát, egy hektárra 50 ml-t használva, melyet február hónapban is alkalmaznak egyszer – egyben utoljára – kiegészítve a Tebusha 25EW nevű gombaölő permetezőszerrel, melyet főként fagykár okozta veszteségek csökkenésére használnak.

A vetés költségei 4,59 százalékos részarányt képeznek, amibe ebben az esetben is kizárólag a vetőmag költségei tartoznak. A Böhönyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. általában a PT271 nevű repcehibrid vetőmagot használja.

A tárolás költségei alatt a markoló- és rakodó gépek költségei vannak nyilvántartva. A zrt-nek saját tárolóüzemei vannak, így bérleti díjat nem kell fizetniük, sőt, a főkönyvelőjük elmondása szerint a tőlük megvásárolt, de még el nem szállított termény után a zrt. tárolási díjat is felszámít, amíg az a tároló épületükben van.

10. táblázat: Az őszi káposztarepce termesztés költségei költségnemenkénti szerkezetben
(Forrás: Böhönyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)

Költségnem megnevezése	Őszi káposztarepce		
	Költség (Ft/ha)	Költség (Ft/t)	Megoszlás (%)
Anyagjellegű költség	110 686	34 622	31,24
Gépköltség	89 390	27 714	25,18
Egyéb közvetlen költség	83 825	26 398	23,70
ÖSSZES KÖZVETLEN KÖLTSÉG	283 901	88 734	80,11
Közvetett (általános) költség	70 305	22 192	19,89
ÖSSZES TERMELÉSI KÖLTSÉG	354 206	110 926	100

Megvizsgálva a költségnemenkénti költségszerkezetet megállapítható az, hogy a legjelentősebb részarányt – ahogyan a búza esetében is – az anyagjellegű költségek (31,24%) teszik ki. Ezt követi a gépköltség (25,18%) és az egyéb közvetlen költség (23,70%), mely szintén a földbérleti díjból és a biztosítási díjból eredeztethető. A gépköltségek között a nagy- és kistraktrok, a kombájnüzem-, a szárítóüzem-, a talajművelő-, a növényvédő- és a markoló-rakodó gépek költségei vannak nyilvántartva, melyből a kombájnüzem költségei képezik a legnagyobb részarányt.

A közvetett (általános) költség megállapításánál könnyebb dolgom volt, mivel a zrt. könyvelésében erre létrehozta egy külön számlát „növénytermesztés általános költségei” névvel. Ide tartozik például a termeléshez használt tárgyi eszközök értékcsökkenése, tehát azok a költségek, amelyek nagysága változatlan marad függetlenül attól, hogy folytatnak-e termelést, vagy sem (BÉLÁDI et.al., 2008).

Az őszi káposztarepce termesztése során felhasznált anyagok költségeinek összetételét a 11. táblázat szemlélteti. Az anyagjellegű költségek szignifikáns hányadot képeznek a költségszerkezetben belül, ezért az elemzés szempontjából fontos információval szolgál azok alapos megismerése.

11. táblázat: Az őszi káposztarepce ágazat anyagjellegű költségeinek összetétele

(Forrás: Böhönyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)

Tétel megnevezése	Őszi káposztarepce		
	Költség (Ft/ha)	Költség (Ft/t)	Megoszlás (%)
Műtrágya	62 923	20 108	57,14
Vetőmag	13 454	3 664	11,78
Növényvédőszer	34 309	10 849	31,08
ANYAGJELLEGŰ KÖLTSÉG ÖSSZESEN	110 686	34 622	100

Az anyagjellegű költségek összetételének vizsgálatánál kimagasló értéket képvisel a műtrágya költsége (57,14%), melynek oka a kétszeri nagyobb dózisú tápanyag-utánpótlás. A 9. táblázatnál már említett készítményekkel februárban és márciusban is történik műtrágya szórás. A növényvédőszer átlagos aránya is magas, 31,08 százalék, ami a négyszeri kezelésnek köszönhető. A kezelések főként rovarok és gombás megbetegedések ellen valósul meg. Emellett gyomirtást is végeznek talajon keresztül felszívódó készítménnyel, melyet korábban a 9. táblázatnál is említettem.

4.2.2. Az őszi káposztarepce ágazat hozama, árbevétele és termelési értéke

Az őszi káposztarepcehez kapcsolódó termelési értéket képező hozamot, árbevételt a 12. táblázat tartalmazza. A hozamot ebben az esetben is öt év átlagában számoltam, ennek értéke 3,32 t/ha lett, ami jó terméshozamnak számít, mivel az országos átlag is 2,6 és 3,2 t/ha között alakul – a KSH adatai szerint. Az értékesítési árat az öt év különböző árai alapján kalkuláltam. Melléktermékkel a repce esetében sem kellett számolni.

12. táblázat: Az őszi káposztarepce árbevétele, hozama és termelési értéke

(Forrás: Böhönyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)

Megnevezés	Mértékegység	Érték
Terméshozam - főtermék	t/ha	3,32
Értékesítési ár - főtermék	Ft/t	181 491
Árbevétel – főtermék	Ft/ha	602 550
ÁRBEVÉTEL ÖSSZESEN	Ft/ha	602 550
Területalapú támogatás (SAPS) + Zöldítés	Ft/ha	99 713
TERMELÉSI ÉRTÉK	Ft/ha	702 263

Az árbevétel az ágazat esetében hektáronként 602 550 Ft, ami nagyon jó értéknek tekinthető. A területalapú támogatással kiegészítve több mint 702 ezer Ft a termelési érték egy hektárra

vetítve. A zrt. szempontjából a repcére is megfelelő kereslet van, a termés tehát nem foglalja sokáig a helyet a társaság tárolóépületeiben. Általában ezen ágazat esetében is a szokásos kistermelők vásárolják fel a terményt, akik minden évben. Az értékesítési ár a szakirodalomban feltüntetett országos felvásárlási átlagárhoz képest (~160-170 ezer Ft/t) is megfelelőnek mondható.

4.2.3. Jövedelmezőség és hatékonyság az őszi káposztarepce ágazatban

A repceágazat hatékonysági és jövedelmezőségi mutatóit a 13. táblázat szemlélteti. A fedezeti összeg az őszi káposztarepce esetén 418 ezer forint, mely a fix költségek fedezetét megfelelően kielégíti. Az összes termelési költség hektáronként 354 ezer forint, amely az alkalmazott technológiai színvonal mellett átlagosnak mondható, hiszen kiemelt figyelmet fordítanak a növényvédelemre és a tápanyag-utánpótlásra is, melynek mind az anyag, mind pedig a gépköltsége is magas. Az általános költségek a repce ágazat esetében is külön számlán vannak könyvelve, így ezzel külön nem kellett számolnom. Az önköltség a repce vonatkozásában tonnánként több mint 110 ezer forint, amely magasnak tekinthető, duplája az előzőekben vizsgált őszi búzának.

13. táblázat: Az őszi káposztarepce termesztés jövedelmezőségi és hatékonysági mutatói

(Forrás: Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)

Megnevezés	Mértékegység	Érték
TERMELÉSI ÉRTÉK	Ft/ha	702 263
Összes közvetlen költség	Ft/ha	283 901
FEDEZETI ÖSSZEG	Ft/ha	418 362
Közvetett (általános) költség	Ft/ha	70 305
Összes termelési költség	Ft/ha	354 206
NETTÓ JÖVEDELEM	Ft/ha	348 057
Közvetlen önköltség	Ft/t	88 734
Önköltség	Ft/t	110 926
Költségarányos jövedelmezőség	%	98,26
Jövedelemszint	%	49,56
Költségszint	%	50,44

A jövedelemszint és költségszint egymáshoz viszonyítva kedvezőtlenebbül alakul, mint a búza esetében. A jövedelemszint 49,56 százalék, tehát 100 Ft termelési értékből közel 49 forint az, ami jövedelemmé alakul. A költségszint értéke 50,44 százalék, ami azt jelenti, hogy 100 Ft termelési értékből 50 Ft lesz az az összeg, ami költséget jelent. Ezek az értékek jövedelmezőség szempontjából nem a legkedvezőbbek ahhoz képest, hogy a talajadottságok

és a zrt által követett technológiai színvonal megfelelő minőségű. A vizsgált gazdálkodási évek tartalmazznak kedvezőbb és kedvezőtlenebb éveket is az időjárás hatásainak függvényében, ennek megfelelően a kapott eredmények egy átlagos gazdasági évet tükröznek.

4.4. A kukorica ágazat költség-haszon vizsgálata

A következő Böhöneyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. által legnagyobb területen termesztett kultúra a kukorica, melyet a társaság átlagosan 88 hektáron vetett 2018-tól 2022-ig. A jó minőségű barna erdőtalaj ebben az esetben is adott, ami nagyban befolyásolja az ágazat hatékonyságának sikerességét, hiszen jobb minőségű termőhelyeken akár 8-9 tonna hektáronkénti termésátlagot is meg lehet haladni különösen magasabb ráfordítások nélkül is.

4.3.1. A kukorica ágazat ráfordításai és termelési költségei

A kukorica termésátlaga a zrt. termesztési gyakorlatában az öt vizsgált év átlagában 12,45 t/ha eredményt mutat, ami az országos átlagot is meghaladja, ami 7-8 tonna hektáronként. A zrt. 2022-ben csupán 35 hektáron vetett kukoricát nagy szerencsésükre, hiszen ebben az évben hosszan tartó szárazság volt tapasztalható, ami az országos kukorica termésátlagban is szembetűnő volt, ekkor csupán 3,4 tonna kukoricát tudtak átlagosan betakarítani a gazdák hektáronként.

A 14. táblázat a kukorica ágazat termelési költségeit tartalmazza munkaműveletenkénti szerkezetben.

14. táblázat: A kukoricatermesztés költségei munkaműveletenkénti költségszerkezetben

(Forrás: Böhöneyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)

Munkaművelet megnevezése	Kukorica		
	Költség (Ft/ha)	Költség (Ft/t)	Megoszlás (%)
Talajművelés	92 245	7 656	18,77
Tápanyag-gazdálkodás	101 811	9 665	20,95
Vetés	41 750	3 867	8,57
Növényvédelem-, ápolás	48 455	4 502	9,95
Betakarítás, szállítás	43 368	3 251	8,76
Szárítás, tisztítás	35 630	3 382	7,33
Tárolás	40 802	2 917	8,22
Egyéb közvetlen költség	85 244	7 616	17,45
KÖZVETLEN KÖLTSÉG	489 305	42 855	100

A 14. táblázat alapján a legmagasabb részarányt a tápanyag-gazdálkodás teszi ki a munkaműveletenkénti költségszerkezetből (20,95%). Ezt követi a talajművelés (18,77%), valamint az egyéb közvetlen költség (17,45%). A többi közvetlen költség nagyjából hasonló megoszlású. A növényvédelmi munkálatokra a kukorica esetében nem fektetnek nagyobb

hangsúlyt. Egy alkalommal, május hónapban végzik el a kezelést többféle szerrel. Az egyik kijuttatott anyag egy talajfertőtlenítő (Teflix) szer, a másik pedig egy gyomirtó szer (Adengó), ami az egy- illetve kétszikű gyomok ellen mind hatásos. Gombás betegségek és kártevők ellen nem jellemző, hogy kezelnék a kultúrát, mivel ezek jelentős mértékben nem fordulnak elő.

Tápanyag kijuttatás a kukorica esetében áprilistól júniusig jellemző pétisóval (kétszeresen) és komplex (4:24:24 arányú) műtrágya felhasználással. Ezen kívül a talaj szerkezetének és a vízgazdálkodás javítása szempontjából használnak Phylazonitot, ami aszályos időkben jó befektetésnek bizonyul. Emellett a kukorica korai fejlődését segítő (termésmenővelő) szerként a Fertiactylt használják általában.

A vetés költségének 100 százalékát a vetőmag költségei adja a kukorica esetében is. A zrt. több vetőmagkeveréket is használ, például P9415, DKC4712 stb. Ezen a vetőmagok kedvező tulajdonsága, hogy többnyire szárazságtűrőek. Továbbá nagy figyelmet fordítanak a csávázószeres használatára, hiszen két különböző típusút is alkalmaznak. Az egyik a Korit 420 FS (fácánok ellen), a másik a Redigo nevezetű gombaölő szer.

Az egyéb közvetlen költségek legnagyobb részét most is a földbérleti díj adja. Biztosítást minden évben kötöttek a kukoricára is, gondolva ezzel a csapadékban gazdag tavaszra, amikor belvíz sújthatja a termőföldeket, hiszen ekkor nagy kockázata lehet a folyamatos nagy mennyiségű vízzel való borítottságnak, ezáltal a növény nem tud megfelelően csírázni, ami a későbbiekben befolyásolja az össztermést is.

A kukorica ágazat esetében nagyobb hangsúlyt kell fektetni a szárításra is, betakarításnál a megfelelő víztartalom 23 és 28 százalék között elfogadott, hosszú távon viszont ilyen értékekkel nem lehet tárolni penészesedés veszélye miatt. Ezért víztartalmát nagyjából 13-14 százalékra kell csökkenteni szárító segítségével. A Böhöneyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. esetében a szárítás, tisztítás költségei 3 382 Ft/t értéket tesz ki, ami kedvező, hiszen a vállalat saját szárítóberendezéssel rendelkezik, így csak az üzemeltetési költségért felel.

A 15. táblázat a kukorica költségeit tartalmazza költségnemenkénti szerkezetben a 38. oldalon. A legnagyobb részarányt a gépköltség teszi ki 38,13 százalékkal. Ezt követi az anyagjellegű költség (33,71%), az egyéb közvetlen költség (15,09) és az általános költségek 13,07 százalékkal.

15. táblázat: A kukoricatermesztés költségei költségnemenkénti szerkezetben*(Forrás: Böhöneyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)*

Költségnem megnevezése	Kukorica		
	Költség (Ft/ha)	Költség (Ft/t)	Megoszlás (%)
Anyagjellegű költség	189 682	17 816	33,71
Gépköltség	214 380	20 341	38,13
Egyéb közvetlen költség	85 244	7 616	15,09
ÖSSZES KÖZVETLEN KÖLTSÉG	489 305	45 773	86,93
Közvetett (általános) költség	73 810	6 665	13,07
ÖSSZES TERMELÉSI KÖLTSÉG	563 115	52 438	100

Személyi jellegű költség továbbra sem merül fel, mivel az élőmunka könyvelés alapján már bele van kalkulálva a különböző erő- és munkagépekkel végzett költségekbe. Az összes termelési költség ezáltal 563 ezer forintot meghaladó összeg, ami az alkalmazott technológia mellett átlagosnak számít.

Az anyagjellegű költségek összetételének vizsgálata a kukorica ágazat esetében is külön felbontásban látható a 16. táblázatban. A vetőmag ráfordításain belül található a csávázószerkezet költsége is, melyet a 14. táblázat alatti leírásban már korábban említettem.

16. táblázat: A kukoricaágazat anyagjellegű költségeinek összetétele*(Forrás: Böhöneyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)*

Tétel megnevezése	Kukorica		
	Költség (Ft/ha)	Költség (Ft/t)	Megoszlás (%)
Műtrágya	101 811	9 665	53,72
Vetőmag	41 750	3 867	21,98
Növényvédőszer	46 121	4 284	24,29
ANYAGJELLEGŰ KÖLTSÉG ÖSSZESEN	189 682	17 816	100

A műtrágya költsége teszi ki a legnagyobb részarányt az anyagjellegű költségeken belül, hiszen kiemelt figyelmet fordítanak a kukorica kultúra tápanyag-utánpótlására. Kétszer szórják pétisóval, – először 300 kg/ha majd 200 kg/ha arányban – majd a két pétisós tápanyag utánpótlás között komplex műtrágyázásra is sort kerítenek – 4:24:24-es arányú – NPK-val, amiből 150 kg-ot juttatnak ki hektáronként. Továbbá kétféle folyékony állagú baktériumtrágyát is használnak 15- és 3 l/ha arányban.

4.3.2. A kukorica ágazat hozama, árbevétele és termelési értéke

A 17. táblázat szemlélteti a kukorica árbevételét, hozamát és termelési értékét. A terméshozam az öt év átlagában 12,45 tonna hektáronként, ami – mint már korábban is

megjegyeztem – kiemelkedően jó. Az értékesítési ár is kiemelkedően jó, meghaladja a szakirodalomban is bemutatott országos felvásárlási árak átlagát (2018-tól 2022-ig vizsgálva), ami 60-70 ezer forint körül alakult hektáronként.

17. táblázat: A kukoricatermesztés árbevétele, hozama és termelési értéke

(Forrás: Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)

Megnevezés	Mértékegység	Érték
Terméshozam – főtermék	t/ha	12,45
Értékesítési ár – főtermék	Ft/t	85 421
Árbevétel – főtermék	Ft/ha	1 063 491
ÁRBEVÉTEL ÖSSZESEN	Ft/ha	1 063 491
Területalapú támogatás (SAPS) + Zöldítés	Ft/ha	100 262
TERMELÉSI ÉRTÉK	Ft/ha	1 163 753

Melléktermékkal a kukorica esetében nem számoltam, a fennmaradt száraz beledolgozzák a talajba, elősegítve ezzel a következő növénykultúra tápanyagigényét. Annak ellenére, hogy a kukorica aratás után maradó kóróját fel lehetne használni állatok takarmányozására, nincs rá igény sem a zrt., sem az partnerek részéről. Ez is azt igazolja, hogy az állattartás mennyire háttérbe szorul az utóbbi években.

Az árbevételt az értékesítési ár és a hozam szorzataként kapjuk meg. Így egy magas, több mint egy millió forintos árbevételt kapunk hektáronként a zrt. adatai alapján, amely kiegészül 100 ezer forint területalapú támogatással is. Így a végső termelési érték 1 millió 164 ezer forint lett. Annak ellenére, hogy a támogatások jelentős segítséget nyújtanak a gazdálkodásban, a társaság kukorica ágazata esetében ezt leszámítva is jövedelmező lehetne.

4.3.3. Jövedelmezőség és hatékonyság a kukorica ágazatban

A 40. oldalon található 18. táblázatban a kukorica költség-jövedelem viszonyai vannak feltüntetve. A termelési értéket csökkentő termelési költség 489 ezer forintot meghaladó összeg. Így a fedezeti összeg összesen több, mint 674 ezer forint lett hektáronként, ami az állandó költségek fedezésére szolgál. Mindezek alapján a nettó jövedelem 600 ezer forint, ami szintén kedvező a gazdálkodás szempontjából.

18. táblázat: A kukoricatermesztés jövedelmezőségi és hatékonysági mutatói

(Forrás: Böhöneyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)

Megnevezés	Mértékegység	Érték
TERMELÉSI ÉRTÉK	Ft/ha	1 163 753
Összes közvetlen költség	Ft/ha	489 305
FEDEZETI ÖSSZEG	Ft/ha	674 448
Közvetett (általános) költség	Ft/ha	73 810
Összes termelési költség	Ft/ha	563 115
NETTÓ JÖVEDELEM	Ft/ha	600 638
Közvetlen önköltség	Ft/t	45 773
Önköltség	Ft/t	52 438
Költségarányos jövedelmezőség	%	106,66
Jövedelemszint	%	51,61
Költségszint	%	48,39

A kukorica ágazat esetében az önköltség több mint 52 ezer forint tonnánként, ami magasnak számít. A jövedelem- és költségszintet vizsgálva kedvező eredményeket kapunk, hiszen a jövedelemszint 51,61%, ami alapján elmondható, hogy 100 forint termelési értékből 52 forint válik jövedelemmé. A költségszintet vizsgálva pedig megállapítható, hogy 100 Ft termelési értékből közel 48 forint válik csupán költséggé, amiből arra lehet következtetni, hogy a zrt-nél a kukorica ágazat nyereséges, ami főleg a kiemelkedően magas terméshozamnak és a magas felvásárlási árnak köszönhető.

4.5. A napraforgó ágazat költség-haszon elemzése

A Böhöneyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. napraforgót eddig egyetlen évben termesztett, 2022-ben, így tehát itt csak egy év költségeit és hasznait tudom figyelembe venni. Ebben az évben 99 hektáron folyt napraforgótermelés. A talajtípus a korábbiakhoz képest szintén jó minőségű agyagos-homokos kötöttségű barna erdőtalaj.

4.4.1. A napraforgó ágazat költségei és ráfordításai

A 19. táblázat a napraforgótermesztés munkaműveletenkénti költségeit tartalmazza. A legnagyobb részarányban a tápanyag-gazdálkodás költségei vannak jelen 24,97 százalékkal, ezt követi az egyéb közvetlen költségek (21,27%) és a talajművelés költségei (17,75%).

19. táblázat: A napraforgótermesztés költségei munkaműveletenkénti költségszerkezetben
(Forrás: Böhönyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)

Munkaművelet megnevezése	Napraforgó		
	Költség (Ft/ha)	Költség (Ft/t)	Megoszlás (%)
Talajművelés	73 964	21 758	17,75
Tápanyag-gazdálkodás	104 026	30 601	24,97
Vetés	49 106	14 445	11,79
Növényvédelem-, ápolás	33 525	9 862	8,05
Betakarítás, szállítás	26 573	7 817	6,38
Szárítás, tisztítás	19 286	5 673	4,63
Tárolás	21 500	6 325	5,16
Egyéb közvetlen költség	88 624	26 070	21,27
KÖZVETLEN KÖLTSÉG	416 603	122 551	100

A napraforgó a zrt. termesztéstechnológiájában négyszer – ahogy a kukorica esetében is – kap műtrágyát. Kétszer komplex (4:24:24 arányú) fajtát, először – vetés előtt – áprilisban 200 kg/ha, majd májusban 150 kg/ha arányban. Májusban még folyékony baktériumtrágyát is juttatnak ki vetés előtt bedolgozva a talajba (Phylazonit Rizo). Júniusban pedig a kukoricánál is használt Ferty Actil-t is juttatnak ki.

Annak ellenére, hogy a növényvédelem csak 8,05 százalékot tesz ki a napraforgótermesztés munkaműveletenkénti költségeiből, ötször kezelik különböző szerekkel. Az első, második és harmadik kezelést májusban juttatják ki. Az első kezelés Teflix talajfertőtlenítő felhasználásával (10kg/ha), a második egy posztemergens gyomirtásra alkalmazott szer, a Fox (1,5 l/ha), a harmadik kezeléshez használt szer szintén gyomirtó - egyszikű gyomok ellen (Basar, 1,5 l/ha). Júniusban Propulse-t juttatnak ki, mely a napraforgó levél-, szár- és tányérbetegségei ellen véd, hektáronként 1 liter dózisban. Az utolsó permetezés szeptemberben történik, ami a napraforgó szárítására irányul, bizonyos Reglon air nevű deszikkáló szerrel aratás előtt, melyhez 2023-tól szükséghelyzeti engedélyt is be kell szerezni a gazdálkodóknak.

A talajművelés magas részaránya annak eredménye, hogy a napraforgó más művelési technikát igényel, mint a kalászos növények. Ezen kultúra esetében már a kultivátorozás (sorközművelés) és deszikkálás (szárítás) is szóba jön a növény élete során. A talajművelés folyamata a napraforgó esetében száruzással és tárászással végződik.

A vetés költségei (11,79%) közt itt is maga a vetőmag költségei szerepelnek, csávázószert itt nem használnak. A zrt. a 2022-es évben a Syexcellio nevű napraforgó vetőmagot használták, ami kiemelkedő terméspotenciállal rendelkezik és betegségellenálló, nagy biztonsággal termesztethető (http8).

Az egyéb közvetlen költségen belül a földbérleti díj mellett magas a biztosítási díj költsége is, hiszen a napraforgó különösen érzékeny a szélre és a nagy esőzésekre egy-egy nyári vihar során, hiszen a magasra nőtt, nagy tányérral (fej) rendelkező napraforgók könnyen eldőlhethetnek, ami jelentős termés kieséshez vezet, továbbá a kombájn sem tudja ilyen állapotban egyszerűen betakarítani.

A 20. táblázat a napraforgó ágazat költségeit tartalmazza költségnemenkénti szerkezetben. A legnagyobb részarányt ebben az esetben az anyagjellegű költségek (39,27%) teszik ki, ami a többszöri növényvédőszer- és magas műtrágya kijuttatás eredménye. Ezt követi a gépköltség (29,89%), majd az egyéb közvetlen költség (18,69%), ahova – az előbbiekhöz hasonlóan – a földbérleti díj mellett a biztosítás díja is tartozik, ami a napraforgó esetében 2022-ben 9 259 forint volt hektáronként.

20. táblázat: A napraforgótermesztés költségei költségnemenkénti szerkezetben

(Forrás: Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)

Költségnem megnevezése	Napraforgó		
	Költség (Ft/ha)	Költség (Ft/t)	Megoszlás (%)
Anyagjellegű költség	186 223	54 781	39,27
Gépköltség	141 756	41 700	29,89
Egyéb közvetlen költség	88 624	26 070	18,69
ÖSSZES KÖZVETLEN KÖLTSÉG	416 603	122 551	87,85
Közvetett (általános) költség	57 594	16 942	12,15
ÖSSZES TERMELÉSI KÖLTSÉG	474 197	139 493	100

A gépköltség kategórián belül a legnagyobb részarányt a nagyteljesítményű traktorok költségei teszik ki, hektáronként közel 50 ezer forinttal, amit a kombájnüzem költsége követ hektáronként több mint 26 ezer forinttal. A táblázat alapján megállapítható, hogy az összes termelési költség 474 ezer forintot meghaladó összeg (ami tonnánként több mint 139 ezer forint), amely magas, hiszen alapvetően egy költségigényes ágazatról beszélhetünk a napraforgó esetében. Ahhoz, hogy megfelelő hozamokat érjenek el fontos a növénykultúra kondíciójának fenntartása, ami különböző ápolási, talajelőkészítési munkákkal lehet megelőlegezni.

Az általános költséget a korábbiakhoz hasonlóan állapítottam meg, erre egy külön könyvelési számlát alkalmaznak „növénytermesztés általános költségei” néven.

A 21. táblázat a napraforgótermelés anyagjellegű költségeit – műtrágyaköltség, vetőmagköltség és növényvédőszerköltség – mutatja meg összetételük alapján.

21. táblázat: A napraforgóágazat anyagjellegű költségeinek összetétele

(Forrás: Böhöneyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)

Tétel megnevezése	Napraforgó		
	Költség (Ft/ha)	Költség (Ft/t)	Megoszlás (%)
Műtrágya	104 026	30 601	55,86
Vetőmag	49 106	14 445	26,37
Növényvédőszer	33 091	9 734	17,77
ANYAGJELLEGŰ KÖLTSÉG ÖSSZESEN	186 223	54 781	100

A legmagasabb részarányt az anyagjellegű költségek közül a műtrágya költségei (55,86%) teszik ki, hiszen a hagyományos műtrágya (pétisó és komplex 4:24:24 arányú műtrágya) mellett baktériumtrágyát is használnak, ami egy mikrobiológiai készítmény a talaj biológiai aktivitásának fenntartására, hiszen ahogy azt már korábban megjegyeztem, a napraforgó ápolása során kiemelt figyelmet kell fordítani a jól előkészített talajra a megfelelő hozamok elérése érdekében. A másik alkalmazott folyékony műtrágya pedig a növények korai fejlődési szakaszában a terméspotenciál szempontjából fontos folyamatokat ([http9](http://9)).

A következő magasabb részarányú tétel a vetőmag költsége, mely 26,37 százalékát adja az összes anyagjellegű költségnek. Mivel a napraforgó az időjárás és talajviszonyoknak erősen kitett kultúra, ezért a vetőmag megválasztása kulcsfontosságú kérdés az ágazat szempontjából. Lényeges a kielégítő asszimilációs- és megfelelő stressztűrő képességgel rendelkező vetőmag megválasztása.

4.4.2. A napraforgó ágazat hozama, árbevétele és termelési értéke

A napraforgó ágazat árbevétele, hozamát és termelési értékét a 22. táblázat szemlélteti. A napraforgó hozama az egyetlen termesztett évben, 2022-ben 3,4 tonnát ért el hektáronként, ami szintén megfelelőnek mondható, hiszen az országos átlag 2022-ben 1,89 t/ha volt a KSH adatai szerint. A 2022-es értékesítési ár meghaladta 284 ezer forintot, ami egy nagyon jó árnak számít, hiszen ebben az évben az országos átlag 267 ezer forint volt tonnánként, ugyanis ez volt az az aszályos év, amikor a terményárak kimagaslóan megemelkedtek a korábbi évekhez képest a termés hiány miatt. Melléktermékkel a napraforgó ágazat esetében sem kalkuláltam, az aratás utáni növényi maradványokat bedolgozzák a talajba.

22. táblázat: A napraforgótermesztés árbevétele, hozama és termelési értéke*(Forrás: Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)*

Megnevezés	Mértékegység	Érték
Terméshozam - főtermék	t/ha	3,4
Értékesítési ár - főtermék	Ft/t	284 771
Árbevétel - főtermék	Ft/ha	968 221
ÁRBEVÉTEL ÖSSZESEN	Ft/ha	968 221
Területalapú támogatás (SAPS) + Zöldítés	Ft/ha	103 311
TERMELÉSI ÉRTÉK	Ft/ha	1 071 532

A terméshozam és az értékesítési ár alapján az árbevétel meghaladta a 968 ezer forintot hektáronként, amihez hozzáadva a területalapú támogatást (103 311 Ft/ha) végül 1 071 532 forint lett a végleges termelési érték. A támogatás a termelési érték 9,64 százalékát teszi ki, tehát még támogatás nélkül is jövedelmező lenne az ágazat. A termelési érték ilyen technológia és talajadottságok mellett megfelelőnek számít.

4.4.3. Jövedelmezőség és hatékonyság a napraforgó ágazatban

A napraforgó ágazat költségeit és hatékonyságának adatait a 23. táblázat foglalja össze. A termelési érték már a 22. táblázatban kiszámításra került. Az ebből levont közvetlen költségek után megkaptam a fedezeti összeg értékét, ami több mint 654 ezer forint. Az összes termelési költség 474 ezer forint volt a 2022-es évben, ami az ágazat és a zrt. termesztési technológiájából fakadóan reális értéknek tekinthető.

23. táblázat: A napraforgótermesztés jövedelmezőségi és hatékonysági mutatói*(Forrás: Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. adatai alapján saját szerkesztés)*

Megnevezés	Mértékegység	Érték
TERMELÉSI ÉRTÉK	Ft/ha	1 071 532
Összes közvetlen költség	Ft/ha	416 602
FEDEZETI ÖSSZEG	Ft/ha	654 930
Közvetett (általános) költség	Ft/ha	57 594
Összes termelési költség	Ft/ha	474 197
NETTÓ JÖVEDELEM	Ft/ha	597 336
Közvetlen önköltség	Ft/t	122 551
Önköltség	Ft/t	139 493
Költségarányos jövedelmezőség	%	125,97
Jövedelemszint	%	55,75
Költségszint	%	44,25

Az önköltség ebben az ágazatban is magas, 139 ezer forintot meghaladja, ami csökkentésre szorul, mivel a nagyobb üzemek önköltségének átlaga nagyjából 80-90 ezer forint.

Ahogy az előző kultúrák esetében, itt is két hatékonysági mutatóval dolgoztam, mivel ezek emelik ki legjobban az adott ágazat hatékonyságát. A jövedelemszint az ágazat esetében 55,75 százalék, ami azt jelenti, hogy 100 forint termelési értékből 55 forint válik jövedelemmé, ami kedvező, hiszen a költségszint ezzel szemben 44,25 százalék, ami annyit tesz, hogy 100 forint termelési értékből 44 forint lesz költség.

Ha a továbbiakban is fenn tudják tartani vagy akár javítani ezt a szintet, akkor a későbbiekben is nyereséges ágazat lehet a társaságnál a napraforgó.

Alapvetően mind a négy kultúra esetében jövedelmező a cég gazdálkodási tevékenysége egy átlagos gazdasági évet tekintve, ami a magas hozamoknak köszönhető. Ez természetesen magas ráfordításokkal is jár, viszont az eredményességet nem befolyásolja.

5. Következtetések és javaslatok

Diplomadolgozatom célja, hogy meghatározzam a Böhöneyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. ágazatainak hatékonyságát, valamint jövedelemtermelő képességét, emellett céлом volt még, hogy komplex elemzés segítségével átfogó képet alkossak a zrt. gazdálkodási tevékenységéről.

Első sorban komplex elemzést végeztem el különböző horizontális mutatószámok segítségével, melyek a vállalkozás vagyoni-, pénzügyi- illetve jövedelmezőségi helyzetét hivatottak bemutatni. Ehhez szükségem volt különböző adatokra, amit a társaság nyilvánosan közzétett beszámolóiból szereztem meg. A vagyoni helyzetről számított mutatók alapján megállapítható, hogy 2018 óta egyre jobb eredményeket érnek el. A Böhöneyi Szabadság Mezőgazdasági Zrt. jogelődje egy – az 1960-as évek előtt létrejött – termelészövetkezet volt, így az 1991-es szövetkezeti rendszer jogi szétesése után nem volt könnyű feladat tovább fenntartani a társaságot, hiszen a privatizált szövetkezetek közös vagyonát eltulajdonították, nagy többségük fel is bomlott vagy az egykori magánvagyon jogos örököseinek kárpótlására lett kisebb mértékben felhasználva. Így a 2000-es évek elején még kérdéses volt a jogutód fennmaradása, viszont az állattartási ágazat 2014-es bezárása a növénytermesztési ágazat javára vált, ugyanis ezáltal 100 százalékos figyelmet tudtak fordítani a növénytermesztés technológiai fejlesztésére, ami a mutatószámokból kapott eredményekben is tükröződik. A zrt. a likviditási mérlege alapján pénzügyi szempontból összességében stabilnak mondható a rendelkezésemre álló adatok alapján. Mindössze 2022-ben lépett fel I. fokozati (3.3.1.2. fejezet) likviditási hiány, mivel 100 százalék alatti (74,86%) értéket kaptam, ami annyit tesz, hogy ebben az esetben a cég nem tudott eleget tenni kötelezettségeinek. A zrt. jövedelmezőségi vizsgálatánál három mutatót elemeztem – a bruttó jövedelmezőséget (ROS), saját tőke arányos nyereséget (ROE) és az eszközarányos nyereséget (ROA). Összességében elmondható, hogy a három mutató hasonlóan növekvő tendenciát mutat az öt vizsgált évben. Mindhárom index esetében negatív eredménnyel zártak 2018-ban, 2021-től 2022-ig viszont kiugró jövedelmezőségi eredményekkel zártak, köszönhetően a technológiai innovációnak és a korszerű berendezések használatának.

A következő célkitűzésem az volt, hogy vizsgáljam a zrt-nél jelen lévő ágazatok (őszi búza, kukorica, napraforgó, őszi káposztarepce) költségeinek szerkezetét munkaműveletenkénti, illetve költségnemenkénti szerkezetben. Ehhez mind a négy ágazat termelési költségeit be kellett gyűjtenem, melyeket egy Excel munkalapon összesítettem egy hektárra vonatkozóan is. Az összesítést követően a költségeket munkaműveletenként, majd költségnemenként

csoportosítottam, melynek eredményeként megállapítható lett számomra, hogy a termelési költségeken belül mely költségcsoport teszi ki a legnagyobb részarányt. Ez alapján konstataálható, hogy minden vizsgált ágazat esetében a legnagyobb részarányt az anyagjellegű- és gépköltségek képviselték. Az összes termelési költséget megvizsgálva az őszi búza esetében hektáronként 388 ezer forint, az őszi káposztarepcénél hektáronként 354 ezer forint, a kukorica esetében 563 ezer forint és a napraforgó esetében 474 ezer forint egy hektárra vetítve. Összességében elmondható, hogy az országos társas vállalkozásokra vonatkozó 2020-as (AKI 2020) adatok alapján megállapított üzemi költségeknél magasabb költségértékei lettek az általam vizsgált cégnek, mivel az országos átlag a 150 hektárnál nagyobb gazdálkodóknál 274 ezer Ft/ha.

A dolgozatom további célja volt a termelési érték és az árbevétel vizsgálata, melyhez hozam-, illetve ár adatokat kértem a zrt. könyvelőitől, amit összevettem az országos adatokkal az AKI Tesztüzemi és Információs Rendszer (2020) eredményei alapján. Az általam kapott termelési értékek az őszi búza ágazatban 858 ezer forint, a repceágazatban 702 ezer forint, a kukoricaágazatban 1 164 ezer forint és a napraforgóágazatban 1 072 ezer forint lettek hektáronként, mellyel meghaladták az országos átlagot, ami 452 ezer forint volt hektáronként 2020-ban a 150 hektárnál nagyobb szántóföldi növénytermesztőkre vonatkozóan. Ez a jó minőségű talajadottságoknak és a társaság növénytermesztési technológiájának köszönhető.

A jövedelemkategóriák számításánál kiemelendő nettó jövedelem az őszi búza ágazat esetében 470 ezer forint, a repceágazat esetében 348 ezer forint, a kukoricaágazat esetében 600 ezer forint és a napraforgó ágazat esetében 597 ezer forint. Ebből látszik, hogy a legjövödelmezőbb két ágazat a kukorica és a napraforgó, azonban ezzel szemben ez a két ágazat a legkockázatosabb is, hiszen az időjárási körülmények sokkal inkább befolyásolják, mint a búza- vagy a repceágazatot. A hatékonysági mutatók közül a jövedelemszintek alakulását kiemelve a búzaágazatnál 54,79 százalék, a repceágazat esetében 49,56 százalék, a kukoricaágazat esetében 61,61 százalék és a napraforgóágazatnál 55,75 százalék eredményt produkált a kalkulációim szerint, mely értékek kedvezőnek tekinthetőek, egy jó minőségű technológiai színvonalat és magas hozamokat feltételeznek megfelelő körülmények között.

Összességében megállapíthatom, hogy a Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. kiemelkedő eredményeket ért el az utóbbi időben gazdálkodási tevékenysége során, így a fenntarthatóság érdekében, hosszú távon több figyelmet tud fordítani talajainak egészségére, hiszen a talajmintavizsgálat alapján savasnak mondhatóak. Érdemes lenne szerves (istálló) trágyát is beépíteni a tápanyag-utánpótlási gyakorlatba, hiszen nagyon jó hatással van a talaj szerkezetére. Emellett a kevesebb talajművelés is csökkentheti az eróziót, ezáltal a talajművelés költségeit is.

6. Összefoglalás

A szántóföldi növénytermesztés szerepe kulcsfontosságú a népesség fenntartásához és az állatok takarmányozásához egyaránt. Az általam vizsgált négy növénykultúra a legfontosabb szántóföldi növények közé tartozik, ugyanis világszinten is ezen növények termesztése dominál a legjobban.

Diplomadolgozatomat a Böhönyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt. komplex vizsgálatával kezdtem, ahol a vállalkozást vagyoni-, pénzügyi- és jövedelmezőségi helyzete alapján elemeztem horizontális és vertikális mutatószámok segítségével. Az ehhez szükséges adatbázis az e-beszámoló honlapról letölthető mérleg és eredménykimutatás tartalmából nyerhető ki. Ezt viszont megelőzte egy részletes cégtörténet ismertetés a zrt. múltjával és jelenével kapcsolatban, ahol szó esik a cég földrajzi elhelyezkedéséről, jogelődjéről és gazdálkodásának jelenlegi helyzetéről.

A vagyoni helyzet értékeléséhez használt mutatók a tőkeerősség, a kötelezettségek részaránya, a befektetett eszközök fedezete, a tőkemultiplikátor és a tőkearányos adózott eredmény voltak, melyek számításához használt képletek a 3.3.1.1 alfejezetben találhatóak.

A pénzügyi helyzet elemzéséhez egy négyfokozatú statikus likviditási mérleget használtam, ahol két évet (2021 és 2022) vizsgáltam. A mérlegben az eszközöket likviditásuk-, a forrásokat pedig esedékességük szerint csoportosítottam, ami alapján értékelhető lett a cég pénzügyi helyzete, melyből megállapítottam, hogy a zrt-nek nincsenek komolyabb pénzügyi problémái, hiszen előállított termékeire megfelelő kereslet van, mely a felvásárlási árak tekintetében megelőzi az országos átlagot is.

A jövedelmezőségi helyzet értékeléséhez három mutató – bruttó jövedelmezőség (ROS), eszközarányos nyereség (ROA), sajáttőke arányos nyereség (ROE) – szolgált, melyek képletei a 3.3.1.3. alfejezetben találhatóak.

Az ágazati vizsgálat során a zrt. által négy legnagyobb területen termesztett kultúra – őszi búza, kukorica, őszi káposztarepce, napraforgó – üzemi tevékenységét vizsgáltam egy átfogó költség-haszon elemzéssel, melyet öt év (2018-2022) átlagában végeztem el. A vizsgált gazdálkodási időszak tartalmaz kedvezőbb és kedvezőtlenebb éveket is az időjárás hatásainak függvényében, ennek megfelelően a kapott eredmények egy átlagos gazdasági évet tükröznek.

A vizsgálat célja, hogy bemutassam az ágazatok termelési költségét a termelés alatt keletkezett ráfordítások csoportosításával, valamint kitértem az ágazatok termelési értékeinek alakulására is. Ehhez szükségem volt bizonyos főkönyvi kartonokra, amiket a zrt. könyvelői bocsátottak rendelkezésemre. Emellett a rendelkezésemre bocsátott gazdálkodási naplók segítségével

kigyűjtöttem a zrt. által használt növényvédőszeret, műtrágyákat, a talajművelés gyakoriságát, a használt vetőmagok fajtáit, így ezekből az adatokból következtetni tudtam az egyes ágazatok költségeinek és ráfordításainak eredetére.

Minden ágazatra vonatkozóan külön táblázatban összegeztem az egyes növénykultúrák termelési értékét és termelési költségét, ami alapján a nettó jövedelmet és a fedezeti összeget is számoltam, mely utóbbi jelentése, hogy a társaság fix költségei fedezve vannak-e. Elmondható, hogy ez a kritérium az összes ágazat esetében teljesült a vizsgált időszakban.

A táblázatban az egyes ágazatok önköltségeit is kigyűjtöttem t/ha mértékegységben, ami alapján az országos átlaggal összevetve magas költségeket kaptam, amit a vállalkozásnak mindenképpen szükséges lenne csökkenteni.

Mindezek után az ágazatok kultúráinak elemzése során megállapítottam az egyes jövedelem- és költségszinteket is. A jövedelemszint számításánál a nettó jövedelmet kell osztani a termelési értékkel, így megkapjuk, hogy 100 forint termelési értékből hány forint alakul jövedelemmé. A költségszint meghatározásánál az összes termelési költséget kell osztani a termelési értékkel, mely jelentése, hogy 100 forint termelési értékből hány forint lesz az az összeg, ami költséget fog jelenteni. A zrt. eredményei alapján elmondható, hogy szinte az összes ágazata – az őszi káposztarepcét leszámítva – jövedelmező egy átlagos gazdasági év alapján.

Végezetül – ahogy már az előző fejezetben is felhívtam rá a figyelmet – a hosszú távon is fenntartható és eredményes gazdálkodásra kell összpontosítania a társaságnak a jövőben, melynek egyik fő eszköze a talaj egészségesen tartása, hiszen a zrt. ezt tudja legjobban befolyásolni különböző módszerekkel, ezért fontos, hogy az integrált növénytermesztési technológia is egyre nagyobb teret nyerjen a vállalkozás életében.

Irodalomjegyzék

Írott források

- Apáti F., Blaskó B., Felföldi J., Pupos T., Szénásné Ványi N., Szöllősi L., Szűcs I. (2013): Mezőgazdasági ágazatok gazdaságtana, Debreceni Egyetem, AGTC, 115-119. o.
- Apáti F., Nábrádi A., Szöllősi L., Szűcs I. (2018): Üzemtan, Debreceni Egyetem, Debrecen, 252-269. o.
- Aratóné Drotár Zs., Bakota B., Felkai B. O., Keszthelyi Sz., Páll Zs. (2019): A magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar számokban, 2018., Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Tájékoztató Kiadvány, 7-18. o.
- Béládi K., Kertész R. (2008): A főbb mezőgazdasági ágazatok költség- és jövedelemhelyzete a tesztüzemek adatai alapján 2007-ben, Budapest, Agrárgazdasági Kutató Intézet 8-9. o.
- Birher I., Pucsek J., Sándor L., Sztanó I. (2006): A vállalkozások tevékenységének gazdasági elemzése, Budapest, Perfekt Kiadó 12-26. o.
- Bíró T., Kresalek P., Pucsek J., Sztanó I. (2007): A vállalkozások tevékenységének komplex elemzése, Budapest, Perfekt Kiadó 63-74; 119-132. o.
- E. Cook (2018): Agriculture, forestry and fishery statistics, Publications Office of the European Union 16-36. o.
- E. Lichtfouse (2021): Sustainable Agriculture Reviews 52, Aix-en-Provence, Springer, 335-361. o.
- E. W. Allen (2012): Grains & Oilseeds Outlook, h. n., United States Department of Agriculture, 10-15. o.
- Ehretné Berczi I. (2018): Tájékoztató jelentés az őszi mezőgazdasági munkákról. Statisztikai jelentések XXIII. évf. 6. sz. 17. o.
- Éva K. (2006): Számvitel-elemzés I., Budapest, Perfekt Kiadó 13-22. o.
- Fertő I. – Mizik T. (2016): Agrárgazdaságtan I. Mezőgazdasági árak és piacok, Budapest, Akadémiai Kiadó 17-25. o.
- Gazdag L. (2019): Merre tovább agrárium? Valóság 62. évf. 7. sz., 1-5. o.
- Himber P., Kapásiné Buza M., Kovácsné Soós P. (2006): Számvitel-elemzés II., Budapest, Perfekt Kiadó, 155-250. o.
- Horváth J. (2019): Agrárgazdaságtan és vállalatgazdaságtan, k. n., Hódmezővásárhely, 13-16. o.
- Horváth J., Komarek L. (2017): A világ mezőgazdaságának fejlődési tendenciái, Hódmezővásárhely, Horváth József, 138. o.
- J. du Plessis (2003): Maize Production, Republic of South Africa, Department of Agriculture,, 10-12. o.

- Juhász L. (2015): Üzleti vállalkozások gazdasági átvilágítása, Sopron, Nyugat-Magyarországi Egyetem Kiadó, 17., 26., 41., 45., 72-82. o.
- Keszthelyi Sz. (2021): A tesztüzemi információs rendszer eredményei, Budapest, Agrárközgazdasági Intézet, 41, 25. o.
- M. G. Anghel, C. Anghelache, M. Panait (2017): Evolution of Agricultural Activity In the European Union, Romanian Statistical Review 63-74. o.
- Magda R., Marselek S. (2010): Vidékgazdaságtan I., Budapest, Szaktudás Kiadó Ház 42-50. o.
- Mizik T. (2018): Agrárgazdaságtan II., Budapest Akadémiai Kiadó 57-59. o.
- Musinszki Z. (2012): Mezőgazdasági számvitel, Miskolc [K.n.] 7-16. o.
- Nábrádi T., Pupos T., Takácsné György K. (2007): Üzemtan I., Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma, Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar, Debrecen 85-97. o.
- Pásztor Zs. (2019): Gabona és ipari növények. Agrárpiaci jelentések XXII. évf. 25. sz., 12. o.
- Pfau E., Széles Gy. (2001): Mezőgazdasági üzemtan II., Budapest, Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, 11-20. o.
- Pukkai L. (1994): A HANZA Szövetkezeti Áruközpont – Galánta, Pozsony, Madách-Posonium Kft., 5-6. o.
- R. Mueller (2012): Innovations to Minimize Crop Loss in a Changing Climate, h. n., United States Department of Agriculture 10-21. o.
- R. Velička, R. Pupalienė, L.M. Butkevičienė, Z. Kriaučiūnienė, (2012): Peculiarities of overwintering of hybrid and conventional cultivars of winter rapeseed depending on the sowing date, Acta Scientiarum Polonorum 53-54. o.
- Radies L. (2012): Fenntartható szántóföldi növénytermesztés, Budapest, Agroinform Kiadó 470-472. o.
- Sabján J., Sutus Gy. (2003): Vezetői számvitel az agrártermelésben, Budapest, Szaktudás Kiadó Ház, 11-20. o.
- Sabján J., Sutus I., (2009): A mezőgazdasági vállalkozások gazdálkodásának elemzése, Budapest, Szaktudás Kiadó Ház, 11-30. o.
- Siklósi Á., Veress A., Sisa K. (2021): Könyvvezetés és beszámolóképzés, Budapest Saldo Kiadó, 141-200. o.
- Stefanovics P. (1971): Barna erdőtalajok Magyarországon, Budapest, Akadémiai Kiadó, 23-41. o.
- Sutus I. (2010): Számvitel az agrárgazdaságban, Budapest, Szaktudás Kiadó Ház, 217-257. o.
- Sutus I. (2011): Mezőgazdasági számvitel és gazdasági elemzés, Budapest, Szaktudás Kiadó Ház, 151-229. o.
- T. Sharma, J. Carmichael, B. Klinkenberg (2006): Integrated modeling for exploring sustainable agriculture in Canada, Journal of Agricultural and Applied Economics 91-114. o.

Takács A. (2015): Vállalat értékelés a magyar számviteli környezetben, Budapest, Perfekt Kiadó, 10. o.

Tigchelaar M., Battisti D., Naylor R., Ray D. (2018): Future warming increases probability of globally synchronized maize production shocks, h. n., National Academy of Sciences vol. 115 no. 26.

Veress A., Siklósi Á., Pucsek J., Havass N., Kozma N. (2023): Pénzügyi kimutatások összeállítása, elemzése és ellenőrzése, Budapest, Saldo Pénzügyi és Tanácsadó Informatikai Zrt. 181-256. o.

Wolf W., Dehoust J., Banse M. (2017): World Markets for Cereal Crops, Berlin, Springer, Heidelberg 123-145. o.

Internetes források

http1: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Gazdaságok_és_termőföldek_az_Európai_Unióban_–_statisztikák&oldid=447817#Term.C5.91f.C3.B6ld_2016-ban letöltés dátuma: 2023.12.17.

http2: <https://agroforum.hu/agrarhirek/agrarkozelet/mezogazdasag-jojjenek-a-fiatalok/> letöltés dátuma: 2024.01.09.

http3: <https://novekedes.hu/hirek/csokkent-a-mezogazdasag-resze-a-gdp-bol> letöltés dátuma: 2023.11.30.

http4: <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/fobb-novenykulturak-termeseredmenyei-2022/index.html> letöltés dátuma: 2023.11.23.

http5: <https://www.agroinform.hu/termenypiac> letöltés dátuma: 2023.11.07

http6: <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/fobb-novenykulturak-termeseredmenyei-2022/index.html> letöltés dátuma: 2023.12.06.

http7: <https://agraragazat.hu/hir/agrar-olajosmag-export-import-repce-zsir-mezogazdasag/> letöltés dátuma: 2024.02.22.

http8: <https://www.syngenta.hu/napraforgo-sy-excellio> letöltés dátuma: 2024.03.04.

http9: <https://hu.timacagro.com/termek/novenyaplalal/biostimulansok-es-folyekony-mutragyak/fertiactyl-starter/> letöltés dátuma: 2024.03.02.

http9: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> letöltés dátuma: 2023.01.21.

Táblázatok és ábrák jegyzéke

- 1. ábra:** A kukorica, az őszi káposztarepce, a napraforgó és az őszi búza termelése világszinten (9. oldal)
 - 2. ábra:** Az őszi búza, a kukorica, az őszi káposztarepce és a napraforgó betakarított területének nagysága világszinten (11. oldal)
 - 3. ábra:** A kukorica, az őszi káposztarepce, a napraforgó és az őszi búza betakarított területének nagysága az Európai Unióban, 2014-2022 (12. oldal)
 - 4. ábra:** A mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat részesedése a bruttó hozzáadott értékből, 2010-2022 (14. oldal)
 - 5. ábra:** A kukorica, az őszi káposztarepce, a napraforgó és az őszi búza betakarított területe 2014-2022 (15. oldal)
 - 6. ábra:** A kukorica, az őszi káposztarepce, a napraforgó és az őszi búza termelt mennyisége 2014-2022 (15. oldal)
 - 7. ábra:** A vizsgált növénykultúrák hazai felvásárlási átlagárai, 2013-2023 (17. oldal)
 - 8. ábra:** Vagyoni helyzet elemzéséhez használt mutatók alakulása 2018 és 2022 között (23. oldal)
 - 9. ábra:** Jövedelmezőségi helyzet mutatóinak alakulása 2018 és 2022 között (27. oldal)
-
- 1. táblázat:** Négyfokozatú, statikus likviditási mérleg (21. oldal)
 - 2. táblázat:** A Böhöneyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt likviditási mérlegének eszköz oldala (25. oldal)
 - 3. táblázat:** A Böhöneyei Szabadság Mezőgazdasági Zrt likviditási mérlegének forrás oldala (25-26. oldal)
 - 4. táblázat:** A búzatermesztés költségei munkaműveletenkénti költségszerkezetben (33. oldal)
 - 5. táblázat:** A búzatermesztés költségei költségnemenkénti szerkezetben (30. oldal)
 - 6. táblázat:** A búzatermesztés anyagjellegű költségeinek összetétele (31. oldal)
 - 7. táblázat:** Az őszi búza ágazat hozama, árbevétele és termelési értéke (31. oldal)
 - 8. táblázat:** Az őszi búza ágazat jövedelmezőségi és hatékonysági mutatói (32. oldal)
 - 9. táblázat:** A repcetermesztés költségei munkaműveletenkénti költségszerkezetben (33. oldal)
 - 10. táblázat:** Az őszi káposztarepce termesztés költségei költségnemenkénti szerkezetben (34. oldal)
 - 11. táblázat:** Az őszi káposztarepce ágazat anyagjellegű költségeinek összetétele (35. oldal)

- 12. táblázat:** Az őszi káposztarepce árbevétele, hozama és termelési értéke (36. oldal)
- 13. táblázat:** Az őszi káposztarepce termesztés jövedelmezőségi és hatékonysági mutatói (36. oldal)
- 14. táblázat:** A kukoricatermesztés költségei munkaműveletenkénti költségszerkezetben (38. oldal)
- 15. táblázat:** A kukoricatermesztés költségei költségnemenkénti szerkezetben (39. oldal)
- 16. táblázat:** A kukoricaágazat anyagjellegű költségeinek összetétele (40. oldal)
- 17. táblázat:** A kukoricatermesztés árbevétele, hozama és termelési értéke (40. oldal)
- 18. táblázat:** A kukoricatermesztés jövedelmezőségi és hatékonysági mutatói (41. oldal)
- 19. táblázat:** A napraforgótermesztés költségei munkaműveletenkénti költségszerkezetben (42. oldal)
- 20. táblázat:** A napraforgótermesztés költségei költségnemenkénti szerkezetben (43. oldal)
- 21. táblázat:** A napraforgótermesztés anyagjellegű költségeinek összetétele (44. oldal)
- 22. táblázat:** A napraforgótermesztés árbevétele, hozama és termelési értéke (45. oldal)
- 23. táblázat:** A napraforgótermesztés jövedelmezőségi és hatékonysági mutatói (46. oldal)

Mellékletek

Költségek	ŐSZI BÚZA (2018-2022)		KUKORICA (2018-2022)	
	Ft/ha	Ft/t	Ft/ha	Ft/t
Műtrágya felhasználás	54 697	7 091	101 811	9 665
Növényvédőszer felhasználás	53 896	6 909	46 121	4 284
Vásárolt vetőmagvak	3 684	486	41 750	3 867
Egyéb igénybevett szolgáltatás	3 896	510	4 356	328
Földbérleti díj	58 420	7 302	73 321	5 123
Biztosítási díj	22 894	3 326	7 567	2 165
Nagyteljesítményű traktorok költsége	32 911	4 222	63 808	5 316
Kistraktorok költsége	10 131	1 276	9 893	798
Kombájnzemköltség	32 448	4 161	43 368	3 251
Szárítóüzem költsége	19 758	2 601	35 630	3 382
Talajművelőgépek költsége	9 492	1 225	18 544	1 542
Növényvédőgépek költsége	1 990	264	2 334	218
Markoló-rakodó gépek költsége	17 961	2 285	40 802	2 917
Növénytermesztés közvetett költségei	65 785	8 499	73 810	6 665
Költségek	ŐSZI KÁPOSZTAREPCE (2018-2022)		NAPRAFORGÓ (2022)	
	Ft/ha	Ft/t	Ft/ha	Ft/t
Műtrágya felhasználás	62 923	20 108	104 026	30 601
Növényvédőszer felhasználás	34 309	10 849	33 091	9 734
Vásárolt vetőmagvak	13 454	3 664	49 106	14 445
Egyéb igénybevett szolgáltatás	825	265	7 707	2 267
Földbérleti díj	74 705	23 461	71 658	21 080
Biztosítási díj	8 294	2 671	9 259	2 724
Nagyteljesítményű traktorok költsége	21 418	6 943	49 964	14 698
Kistraktorok költsége	4 934	1 577	9 823	2 890
Kombájnzemköltség	31 337	10 051	26 573	7 817
Szárítóüzem költsége	17 191	4 541	19 286	5 673
Talajművelőgépek költsége	6 156	1 971	14 177	4 170
Növényvédőgépek költsége	1 249	353	434	128
Markoló-rakodó gépek költsége	7 104	2 278	21 500	6 325
Növénytermesztés közvetett költségei	70 305	22 192	57 594	16 942

Növényvédőszeres kezelés	Őszi búza	Őszi káposztarepce	Kukorica	Napraforgó
február	-	Cyperkill Max (50 ml/ha) Tebusha 25EW (0,75 l/ha)	-	-
március	Genious (0,2 kg/ha) Modus evo (0,3 l/ha)	-	-	-
április	Falcon pro (0,85 l/ha)	-	-	-
május	Verben (1 l/ha)	-	Redigo Teflix (10 kg/ha) Korit 470 FS Adengó	Teflix (10 kg/ha) Fox (1,5 l/ha) Basar (1,5 l/ha)
június	-	-	-	Propulse (1 l/ha)
szeptember	-	Runway (1,5 l/ha)	-	Reglone Air (2 l/ha)
október	-	Cyperkill Max (50 ml/ha)	-	-

Tápanyag-utánpótlás	Őszi búza	Őszi káposztarepce	Kukorica	Napraforgó
február	MAS27 (200 kg/ha)	MAS27 (200 kg/ha)	-	-
március	Pétisó (300 kg/ha)	Pétisó (300 kg/ha)	-	-
április	-	-	Pétisó (300 kg/ha) 4:24:24 (150 kg/ha) Phylazonitrizo (15 l/ha)	Pétisó (200 kg/ha)
május	Pétisó (130 kg/ha)	-	Pétisó (200 kg/ha)	4:24:24 (150 kg/ha) Phylazonitrizo (15 l/ha)
június	-	-	Ferty Actil (3 l/ha)	Ferty Actil (3 l/ha)
október	4:24:24 (250 kg/ha)	-	-	-

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: BORONDICS DIANA
A Hallgató Neptun kódja: KRX4TX
A dolgozat címe: A KÖZÖNYEI SZABADSAG NEZŐGAZDASÁGI KAT ÜZEMGAZDASÁGI ELEMZÉSE
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: AGRÁR- ÉS ÉLELMISZERGAZDASÁGI INTÉZET
A konzulens tanszékének a neve: AGRÁRGAZDASÁGTANI ÉS AGRÁRPOLITIKAI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024 év aprilis hó 20 nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

NYILATKOZAT

Borondics Bianka (hallgató Neptun azonosítója: KRX47X) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Kaposvár, 2024. április 19.

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendó.

³ A megfelelő aláhúzendó.